

APEK

**Agencija za pošto in elektronske
komunikacije Republike Slovenije**
Stegne 7, p. p. 418
1000 Ljubljana
telefon: 01 583 63 00, faks: 01 511 11 01
e-naslov: info.box@apek.si, <http://www.apek.si>
davčna št.: 10482369

38241-4/2013/4

ANALIZA UPOŠTEVNEGA TRGA 10

»Tranzitne storitve v javnem fiksнем telefonskem omrežju (medoperaterski trg)«

Preizkus treh meril

Ljubljana, junij 2013

Kazalo

1. Uporabljeni izrazi.....	3
1. Pravna podlaga za analizo upoštevne trga	5
2. Kronološki pregled regulacije upoštevne trga	8
3. Postopek analize trga.....	8
3.1 Potek zbiranja podatkov	8
3.2 Pregled ponudnikov dostopa do javnega telefonskega omrežja na fiksni lokaciji za rezidenčne in poslovne uporabnike.....	9
3.3 Sodelovanje agencije z organom, pristojnim za varstvo konkurence	11
4. Opredelitev upoštevne trga.....	12
4.1 Opredelitev trga proizvodov in storitev na podlagi zamenljivosti ponudbe in povpraševanja	12
4.1.1 Transit klicev	13
4.1.2 Transit klicev in najem zakupljenih vodov	15
4.2 Opredelitev geografskega trga	16
4.3 Sklep o opredelitvi upoštevne trga.....	17
5. Preizkus treh meril.....	18
5.1 Struktura trga, ki se nagiba k neučinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru 18	
5.1.1 Tržni deleži operaterjev na upoštevne trgu	20
5.1.2 Cenovni trendi in cenovna politika	26
5.1.3 Nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti	27
5.1.4 Raznolikost storitev in produktov	28
5.1.5 Ovire za širitev	29
5.1.6 Potencialna konkurenca	29
5.2 Zaključek preizkusa treh meril o primernosti predhodne regulacije upoštevne trga 31	

1. Uporabljeni izrazi

Medomrežno povezovanje je fizično in logično povezovanje javnih komunikacijskih omrežij, ki jih uporablja isti ali drug operater, da omogoči uporabnikom enega operaterja komunikacijo z uporabniki istega ali drugega operaterja ali dostop do storitev, ki jih zagotavlja drug operater. Storitve lahko zagotavljajo udeležene stranke ali druge stranke, ki imajo dostop do omrežja. Medomrežno povezovanje je posebna vrsta operatorskega dostopa, izvedena med operaterji javnih komunikacijskih omrežij.

Medomrežni vod je zakupljeni vod, ki je namenjen medomrežni povezavi dveh operaterjev.

Operater je operater omrežja oziroma izvajalec storitve.

Operater omrežja je fizična ali pravna oseba, ki zagotavlja javno komunikacijsko omrežje ali pripadajoče zmogljivosti ali je obvestil pristojni regulativni organ o nameravanem zagotavljanju javnega komunikacijskega omrežja ali pripadajočih zmogljivosti.

Omrežna priključna točka je fizična točka, na kateri ima naročnik dostop do javnega komunikacijskega omrežja; kadar omrežja vključujejo komutacijo ali usmerjanje, se omrežna priključna točka določi s posebnim omrežnim naslovom, ki je lahko povezan s številko ali imenom naročnika.

Operatorski dostop pomeni zagotovitev razpoložljivosti naprav oziroma storitev drugemu operaterju pod določenimi pogoji, bodisi na izključni ali neizključni podlagi, za zagotavljanje elektronskih komunikacijskih storitev. Med drugim zajema: dostop do omrežnih elementov in pripadajočih zmogljivosti, ki lahko vključuje tudi priključitev opreme s fiksnimi ali nefiksnimi sredstvi (zlasti to vključuje dostop do krajevne zanke ter naprav in storitev, ki so potrebne za zagotavljanje storitev prek krajevne zanke), dostop do fizične infrastrukture, vključno z zgradbami, kanali in drogovi, dostop do ustreznih sistemov programske opreme vključno s sistemi za podporo obratovanja, dostop do pretvorbe števil ali do sistemov, ki zagotavljajo enakovredno delovanje, dostop do fiksnih in mobilnih omrežij, zlasti za sledenje, dostop do sistemov s pogodnim dostopom za digitalne televizijske storitve, dostop do virtualnih omrežnih storitev.

Nacionalni tranzit je storitev, ki jo operater izvaja preko lastnih komutacijskih centrov na ozemlju Republike Slovenije za potrebe posrednega medomrežnega povezovanja dveh drugih operaterjev javnega telefonskega omrežja na ozemlju Republike Slovenije.

Mednarodni tranzit preko enega komutacijskega centra je storitev, ki jo operater izvaja preko enega lastnega komutacijskega centra na ozemlju Republike Slovenije za potrebe posrednega medomrežnega povezovanja dveh drugih operaterjev javnega telefonskega omrežja, od katerih je najmanj eden od teh operaterjev v tujini.

Mednarodni tranzit preko dveh ali več komutacijskih centrov je storitev, ki jo operater izvaja preko dveh ali več lastnih komutacijskih centrov na ozemlju Republike Slovenije za potrebe posrednega medomrežnega povezovanja dveh drugih operaterjev javnega telefonskega omrežja, od katerih je najmanj eden od teh operaterjev v tujini.

Komutacijski center je stikalo v elektronskem komunikacijskem omrežju, ki komutira povezave med omrežnimi priključnimi točkami za potrebe realizacije klicev medomrežnih povezav.

Zakupljeni vodi so vrsta elektronskih komunikacijskih zmogljivosti, ki uporabniku omogočajo transparentne prenosne povezave med omrežnimi priključnimi točkami brez funkcije avtomatske usmerjevalne komutacije, ki bi bila uporabniku na voljo kot del funkcij zakupljenega voda.

Tranzitni vod je zakupljeni vod namenjen za medsebojno povezovanje operaterjev, bodisi nacionalnih ali mednarodnih preko omrežja operaterja elektronskih komunikacijskih omrežij. Pri tranzitnem vodu gre dejansko za povezavo dveh točk medomrežnih povezav.

Vertikalno integrirani operater je operater, ki deluje na različnih nivojih maloprodajnega in veleprodajnega zagotavljanja omrežij in opravljanja storitev.

Ostali termini imajo enak pomen kot v ZEKom-1, če iz besedila analize ne izhaja drugače.

1. Pravna podlaga za analizoupoštevnegetrga

V letu 2002 je bil sprejet regulativni okvir za zagotavljanje elektronskih komunikacijskih storitev in omrežij v Evropski uniji, v okviru katerega so bile sprejete naslednje direktive:

- Direktiva 2002/21/EC Evropskega parlamenta in Sveta, ki določi skupni okvir za ureditev elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev (OJ L 108/33, 24.4.2002, v nadaljevanju Okvirna direktiva);
- Direktiva 2002/20/EC Evropskega parlamenta in Sveta, ki uskladi pravila za odobritev zagotavljanja elektronskih komunikacijskih omrežij in izvajanjem elektronskih komunikacijskih storitev (OJ L 108/21, 24.4.2002, v nadaljevanju Direktiva o odobritvi);
- Direktiva 2002/19/EC Evropskega parlamenta in Sveta, ki ureja dostop do in medomrežno povezovanje elektronskih komunikacijskih omrežij in povezanih zmogljivosti (OJ L 108/7, 24.04.2002, v nadaljevanju Direktiva o dostopu);
- Direktiva 2002/22/EC Evropskega parlamenta in Sveta, ki določi pravice uporabnikov glede elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev (OJ L 108/51, 24.4.2002, v nadaljevanju Direktiva o univerzalnih storitvah).

Novembra 2009 sta Evropski parlament in Svet sprejela reformo regulatornega okvirja za elektronske komunikacije iz leta 2002. Regulatorni paket je sestavljen iz dveh direktiv in ene uredbe:

- Direktiva 2009/140/EC Evropskega parlamenta in Sveta ("*Better Regulation Directive*" – Direktiva o boljši regulaciji), ki dopolnjuje direktive 2002/21/EC, 2002/19/EC in 2002/20/EC
- Direktiva 2009/136/EC ("*Citizens' Rights Directive*" – Direktiva o pravicah državljanov), ki dopolnjuje direktivo 2002/22/EC in
- Uredba 2009/1211, ki ustanavlja "Body of European Regulators for Electronic Communications" (BEREC).

Poleg že navedenih sprememb regulatorni paket vzpostavlja BEREC oz. *Body of European Regulators for Electronic Communications*, kot organ evropskih regulatorjev elektronskih komunikacij, ki zagotavlja primeren mehanizem za spodbujanje sodelovanja in usklajevanja med nacionalnimi regulatornimi organi in Evropsko komisijo, z namenom spodbujanja razvoja notranjega trga za elektronska komunikacijska omrežja in storitve.

Citirane direktive so bile v slovenski pravni red implementirane z Zakonom o elektronskih komunikacijah (Ur. l. RS, št. 109/2012; v nadaljnjem besedilu ZEKom-1). ZEKom-1 ureja pogoje za zagotavljanje elektronskih komunikacijskih omrežij in za izvajanje elektronskih komunikacijskih storitev. Agencija na podlagi ZEKom-1 ter njegovih podzakonskih aktov zagotavlja pogoje za učinkovito konkurenco, s tem pa omogoča enakopravno delovanje operaterjev na trgu elektronskih komunikacij.

Agencija je pri opravljanju analize in oceni tržne moči upoštevala tudi Smernice Komisije o analizi trga in oceni pomembne tržne moči v skladu z ureditvenim okvirom Skupnosti za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (2002/C 165/03; v nadaljnjem besedilu Smernice).

Regulativni okvir na področju elektronskih komunikacij v EU kot tudi ZEKom-1 predvidevata tristopenjski proces v postopku določitve operaterja s pomembno tržno močjo in naložitve obveznosti z namenom vzpostavitve konkurence na trgu in sicer:

Prvi korak vsebuje določitev upoštevni trgov na področju elektronskih komunikacij v skladu z 99. členom ZEKom-1. Pri določitvi upoštevni trgov je treba upoštevati določila regulatornega okvira na področju elektronskih komunikacij v EU. Na podlagi prvega odstavka 15. člena Okvirne direktive, je Evropska komisija sprejela *Priporočilo z dne 11. februarja 2003 o upoštevni trgih produktov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo 2002/21/ES Evropskega parlamenta in Sveta o skupnem ureditvenem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve* (OJ L 114, 8.5.2003), v nadaljnjem besedilu Priporočilo Komisije iz leta 2003. V njem je Evropska komisija opredelila trge produktov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, katerih značilnosti lahko utemeljujejo uvedbo regulativnih obveznosti iz posebnih direktiv in so tako lahko predmet predhodnega urejanja, oziroma tako imenovane *ex-ante* regulacije. Pri določitvi upoštevni trgov je Evropska komisija ravnala v skladu z načeli konkurenčnega prava.

Na podlagi novega *Priporočila Evropske komisije o upoštevni trgih proizvodov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo 2002/21/ES Evropskega parlamenta in Sveta o skupnem regulatornem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve* (2007/879/ES) (UL L 344/65 z dne 28.12.2007; v nadaljevanju: Priporočilo Komisije) je bilo prej veljavno Priporočilo spremenjeno tako, da namesto 18 upoštevni trgov sedaj določa 7 upoštevni trgov. Glede preostalih upoštevni trgov, torej tistih, ki so bili s Priporočilom Komisije izločeni, pa Priporočilo določa, da je agencija dolžna na podlagi testa treh kriterijev¹ preveriti stanje konkurence ter po izvedeni analizi ugotoviti, ali so ti trgi še lahko predmet predhodnega (*ex ante*) urejanja.

Ker upoštevni trg »Tranzitne storitve v javnem fiksnem telefonskem omrežju (medoperaterski trg)«, ki je bil po Priporočilu Komisije iz leta 2003 uvrščen med 18 upoštevni trgov na 10. mesto (tako imenovani trg 10), ni več uvrščen med upoštevne trge, ki so predmet predhodne (*ex ante*) regulacije v Priporočilu komisije iz leta 2007, je agencija na podlagi drugega odstavka 99. člena ZEKom-1, preverila oceno treh meril, kot jih podrobneje opredeljuje Priporočilo Komisije. To v recitalu 5 določa, da je treba za opredelitev trgov, ki so lahko predmet predhodnega urejanja, uporabiti naslednja merila oz. kriterije:

1. prisotnost visokih in stalnih vstopnih ovir strukturne, pravne ali regulatorne narave,
2. struktura trga, ki se nagiba k neučinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru ter
3. dejstvo, da konkurenčna zakonodaja ne zadostuje za ustrezen odziv trga.

Zgornja merila je treba uporabljati kumulativno, tako da ugotovitev, da ni izpolnjeno vsaj eno izmed zgoraj navedenih meril nujno pomeni, da trg ne more biti predmet predhodnega urejanja. Če torej preizkus treh meril pokaže, da navedena tri merila niso kumulativno izpolnjena, agencija nima podlage za predhodno urejanje (*ex-ante* regulacijo) predmetnega trga. Na drugi strani pa potrditev, da so izpolnjena vsa tri navedena merila pomeni, da je zadevni trg lahko predmet predhodnega urejanja in se zanj v nadaljevanju opravi tudi ocena pomembne tržne moči (samostojne ali skupne) operaterja(ev), ki na predmetnem trgu delujejo.

V kolikor preizkus treh meril pokaže, da vsaj eno izmed meril ni izpolnjeno, mora agencija ugotoviti, da predmetni upoštevni trg ni primeren za predhodno urejanje, kar posledično pomeni, da za tak trg v nadaljevanju ne opravlja ocene pomembne tržne moči, saj zanj nima podlage.

¹ Za izraz "test treh kriterijev" (*Three-Criteria Test*) je v analizi uporabljena tudi besedna zveza "preizkus treh meril", ki ima isti pomen.

V drugem koraku agencija v skladu s prvim odstavkom 100. člena ZEKom-1 v sodelovanju z organom pristojnim za varstvo konkurence opravi v rednih časovnih intervalih analizo trga. Osnovni cilj analize trga je ugotovitev ali na posameznem trgu obstaja konkurenca oz. ali ima operater (lahko tudi dva ali več operaterjev skupaj) na posameznem upoštevnem trgu pomembno tržno moč.

V tretjem koraku agencija, v primeru, če na podlagi analize ugotovi, da na trgu ni učinkovite konkurence, določi operaterja s pomembno tržno močjo in mu naloži vsaj eno izmed možnih obveznosti iz 102. do 109. člena ZEKom-1, z namenom reševanja dejanskih ali potencialnih težav na področju konkurence.

2. Kronološki pregled regulacije upoštevne trga

Agencija je v postopku analize upoštevne trga »Tranzitne storitve v javnem fiksnem telefonskem omrežju (medoperaterski trg)« dne 28.12.2005 izdala odločbo št. 300-120/2005-20, na podlagi katere je družbo Telekom Slovenije d.d. določila kot operaterja s pomembno tržno močjo. V odločbi je agencija družbi Telekom Slovenije d.d. naložila naslednje obveznosti: obveznost dopustitve operaterskega dostopa do omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe; obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja in obveznost zagotavljanja preglednosti.

V letu 2008 je agencija ponovno opravila analizo predmetnega upoštevne trga. Ta je pokazala, da ima družba Telekom Slovenije d.d. na tem upoštevne trgu še vedno status operaterja s pomembno tržno močjo. Zato je agencija družbi Telekom Slovenije d.d. z odločbo št. 3824-66/2007-3 z dne 6.2.2008 naložila naslednje obveznosti: obveznost dopustitve operaterskega dostopa do omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe; obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja in obveznost zagotavljanja preglednosti; obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva, ter obveznost ločitve računovodskih evidenc.

V okviru posodobitve obstoječega regulativnega okvirja Evropske unije je bilo sprejeto Priporočilo z dne 17. decembra 2007 o upoštevne trgih produktov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo 2002/21/ES Evropskega parlamenta in Sveta o skupnem ureditvenem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (OJ L 344, 28.12.2007, str. 65), na podlagi katerega je bil upoštevni trg 10 »Tranzitne storitve v javnem fiksnem telefonskem omrežju (medoperaterski trg)« umaknjen iz seznama trgov, ki jih je potrebno predhodno (*ex-ante*) regulirati. Tako se lahko tak upoštevni trg regulira le v primeru, da se ugotovi in dokaže, da so izpolnjeni vsi kriteriji iz testa treh kriterijev, ki so kumulativne narave.

Tako je agencija v skladu z drugim odstavkom 99. člena ZEKom-1 opravila preizkus treh meril na upoštevne trgu »Tranzitne storitve v javnem fiksnem telefonskem omrežju (medoperaterski trg)« z namenom ugotovitve potrebe po nadaljnji predhodni regulaciji obravnavanega upoštevne trga.

3. Postopek analize trga

3.1 Potek zbiranja podatkov

Agencija je na podlagi rednega četrletnega zbiranja podatkov o razvoju trga elektronskih komunikacij in skladno s Splošnim aktom o zbiranju, uporabi in dajanju podatkov o razvoju trga elektronskih komunikacij (Uradni list RS, št. 73/07) od fizičnih in pravnih oseb, ki zagotavljajo elektronska komunikacijska omrežja oziroma izvajajo elektronske komunikacijske storitve ter so vpisane v uradno evidenco agencije, pridobila podatke, na podlagi katerih je izvedla tržno analizo upoštevne trga. Agencija je zaradi pridobitve podrobnejših podatkov o zagotavljanju storitev tranzita klicev za potrebe priprave analize predmetnega upoštevne trga operaterjem, ki so registrirani za eno ali več izmed naslednjih storitev: govorne storitve v javnem mobilnem omrežju, mednarodne javno dostopne telefonske storitve na fiksni lokaciji, nacionalne javno dostopne telefonske storitve na fiksni lokaciji, storitve posredovanja ali usmerjanja mednarodnega prometa in storitve posredovanja ali usmerjanja nacionalnega prometa, posredovala dodaten vprašalnik, dopis št. 38241-2/2011 z dne 24.11.2011.

3.2 Pregled ponudnikov dostopa do javnega telefonskega omrežja na fiksni lokaciji za rezidenčne in poslovne uporabnike

V uradni evidenci operaterjev javnih komunikacijskih omrežij oziroma javnih komunikacijskih storitev agencije je bilo v času opravljanja analize vpisanih 33 operaterjev, ki so registrirani za eno ali več izmed naslednjih storitev: govorne storitve v javnem mobilnem omrežju, mednarodne javno dostopne telefonske storitve na fiksni lokaciji, nacionalne javno dostopne telefonske storitve na fiksni lokaciji, storitve posredovanja ali usmerjanja mednarodnega prometa in storitve posredovanja ali usmerjanja nacionalnega prometa.

Tabela 1: *Seznam operaterjev, ki so registrirani za eno ali več izmed naslednjih storitev: govorne storitve v javnem mobilnem omrežju, mednarodne javno dostopne telefonske storitve na fiksni lokaciji, nacionalne javno dostopne telefonske storitve na fiksni lokaciji, storitve posredovanja ali usmerjanja mednarodnega prometa in storitve posredovanja ali usmerjanja nacionalnega prometa*

Operater	Naslov	Pošta	Kraj	Storitev datum začetka
7E d.o.o.	Kidričeva ulica 003	3000	Celje	1.1.2012
AKCENTIS d.o.o.	Gradišče v 009	1291	Škofljica	1.11.2009
AKTON d.o.o.	Dunajska cesta 063	1000	Ljubljana	1.12.2006
ALSTAR, d.o.o.	Kamenškova ulica 001	2000	Maribor	1.9.2011
AMIS, d.o.o.	Tržaška cesta 085	2000	Maribor	15.6.2008
ARIO, d.o.o.	Partizanska cesta 037	2000	Maribor	1.3.2008
AT & T d.o.o.	Trg republike 003	1000	Ljubljana	15.10.2009
COMPATEL Ltd	6th Floor, 94 Wigmore Street	W1U 3RF	London	1.11.2011
DEBITEL d.d., Ljubljana	Železna cesta 018	1000	Ljubljana	1.11.1998
EQUANT d.o.o.	Železna cesta 018	1000	Ljubljana	1.5.2005
In.life, d.d.	Pot za brdom 102	1000	Ljubljana	1.5.2002
IPCOM d.o.o.	Trdinova ulica 004	8000	Novo mesto	1.5.2011
IT TEL d.o.o.	Šlandrova ulica 004 b	1231	Ljubljana - Črnuče	16.8.2004
IZI mobil d.d.	Stegne 011 b	1000	Ljubljana	17.11.2005
KETER AIR d.o.o.	Titova cesta 002 a	2000	Maribor	1.7.2011
KRON TELEKOM, d.o.o.	Koroška cesta 020	4000	Kranj	25.2.2011
MEGA M, d.o.o., Velenje	Šaleška cesta 002 a	3320	Velenje	1.1.2003

MK-institut d.o.o.	Jiršovci 072	2253	Destrnik	1.1.2012
MOBIK d.o.o.	Šmartinska cesta 053	1000	Ljubljana	1.2.2009
NETINET d.o.o.	Kogojeva ulica 002	1000	Ljubljana	1.5.2007
NOVATEL d.o.o.	Mariborska cesta 088	3000	Celje	1.10.2008
SI.MOBIL d.d.	Šmartinska cesta 134 b	1000	Ljubljana	25.3.1999
SITA, Podružnica za Slovenijo	Železna cesta 018	1000	Ljubljana	1.5.2002
SOFTNET d.o.o.	Borovec 002	1236	Trzin	1.1.2008
SŽ, d.o.o.	Kolodvorska ulica 011	1000	Ljubljana	1.1.2012
T - 2 d.o.o.	Streliška cesta 150	2000	Maribor	1.12.2006
TELEING d.o.o.	Razkrižje 023	9246	Razkrižje	3.2.2009
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Cigaletova ulica 015	1000	Ljubljana	1.7.2011
TELEMACH d.o.o.	Cesta ljubljanske brigade 021	1000	Ljubljana	1.7.2011
TELEMAX PRO, d.o.o., Ljubljana	Trpinčeva ulica 039	1000	Ljubljana	1.10.2003
TIWS II, podružnica v Sloveniji	Cesta v mestni log 088 a	1000	Ljubljana	1.7.2009
TUŠMOBIL d.o.o.	Brnčičeva ulica 049	1231	Ljubljana - Črnuče	24.5.2007
VOXBONE SA	Avenue Louise 489, Claus building	1050	Brussels	20.10.2009

Vir: APEK

Agencija je pri izdelavi analize upoštevala podatke, ki jih je pridobila na podlagi četrtnega spremljanja razvoja trga elektronskih komunikacij v obdobju od začetka leta 2007 do konca leta 2012 (v nadaljevanju: opazovano obdobje).

V opazovanem obdobju se je družba UPC Telemach d.o.o. zaradi spremembe lastništva preimenovala v Telemach d.o.o. V tem obdobju je družba Tušmobil d.o.o. prevzela družbo Tuš telekom d.d. Poleg tega se je družba Telekom Slovenije d.d. združila s hčerinsko družbo Mobitel d.d., medtem ko se je družba In.life d.d. preimenovala v Detel Global d.d.

Na podlagi analize zbranih podatkov za opazovano obdobje, je agencija ugotovila, da je storitev tranzita klicev na fiksni lokaciji ob koncu opazovanega obdobja dejansko ponujalo 9 operaterjev.

Tabela 2: Seznam operaterjev, ki ponujajo tranzit klicev na fiksni lokaciji

Operater	Naslov	Pošta	Kraj
7E, trgovina in storitve, d.o.o.	Kidričeva ulica 003	3000	CELJE
AKTON d.o.o.	Dunajska cesta 009	1000	Ljubljana

AMIS, d.o.o.	Tržaška 85	2000	Maribor
IT TEL d.o.o.	Šlandrova ulica 4B	1231	Ljubljana - Črnuče
Mobik d.o.o.	Šmartinska cesta 053	1000	Ljubljana
SI.MOBIL d.d.	Šmartinska cesta 134b	1000	Ljubljana
T - 2 d.o.o.	Verovškova ulica 064a	1000	Ljubljana
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Cigaletova ulica 015	1000	Ljubljana
TUŠMOBIL d.o.o.	Brnčičeva ulica 049	1231	Ljubljana - Črnuče

Vir: APEK

3.3 Sodelovanje agencije z organom, pristojnim za varstvo konkurence

Agencija je dolžna, skladno z 214. členom ZEKom-1, pri izvajanju analiz upoštevnihi trgov in pri določanju pomembne tržne moči, sodelovati z organom, pristojnim za varstvo konkurence (Agencija RS za varstvo konkurence, v nadaljevanju: AVK), kar pa ne posega v njeno izključno pristojnost sprejemanja odločitev na tem področju.

Skladno s tem je agencija z dopisom št. 38241-4/2013/2 z dne 21.5.2013 posredovala osnutek analize AVK, ter ga zaprosila za mnenje. AVK je po preučitvi prejete dokumentacije odgovoril z dopisom št. 306-3/2009-40 z dne 5.6.2013, v katerem je k zadevni analizi izrekel pritrdilno mnenje.

AVK je v svojem mnenju zapisal, da se pridružuje ugotovitvam agencije v analizi, ki naj bi bi na osnovi izdane analize spremenila odločitev iz odločbe št. 300-120/2005-20 z dne 28.12.2005. AVK nadalje navaja, da glede na prejeta pojasnila agencije meni, da cene storitev na medoperaterskem trgu s spremembo odločitve iz leta 2005 ne bodo bistveno vplivale na cenovno politiko trga, saj se je že do sedaj cena dveh operaterjev oblikovala na komercialni osnovi za tretjega operaterja pa je bila regulirana. Iz analize izhaja:

- Tržni deleži treh operaterjev so sorazmerni in so se uravnotežili glede na vstop novih dveh operaterjev na trg v letih 2010 in 2011.
- Najvišje prihodke je ustvaril operater, ki je imel manjši tržni delež glede na ustvarjen promet komutiranega tranzita in je cene oblikoval na komercialni osnovi, kar pomeni, da se trg oblikuje glede na kvaliteto in raznolikost storitev.

Glede na navedeno po mnenju AVK ni pričakovati, da bi katerokoli podjetje imelo prevladujoč položaj na trgu tranzitnih storitev. Nadalje AVK navaja, da glede na pojasnila agencije pričakovano znižanje cen za medomrežne povezave, ne pričakuje, da bi storitev tranzita v prihodnosti sploh imela znaten pomen pri vstopu ponudnikov storitev na trg. Zato je deregulacija smiselna.

Istočasno AVK tudi navaja, da v kolikor bi se na trgu pojavile vstopne ovire zaradi usklajenega ravnanja operaterjev, ki lahko nudijo tranzitne storitve, bi lahko posredovala v skladu s svojimi pooblastili izvajati *ex-post* nadzor.

4. Opredelitevupoštevnega trga

Agencija mora skladno z določili 99. člena ZEKom-1 v analizi posameznega upoštevnega trga v skladu z načeli konkurenčnega prava določiti produktni, storitveni in geografski trg, ki ustreza razmeram v državi.

Pri opredelitvi upoštevnihtrogov je potrebno upoštevati določila regulatornega okvira na področju elektronskih komunikacij v EU. Na podlagi prvega odstavka 15. člena Okvirne direktive je Evropska komisija sprejela Priporočilo o upoštevnihtrih. V njem je Evropska komisija opredelila trge produktov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, katerih značilnosti lahko utemeljujejo uvedbo regulatornih obveznosti iz posebnih direktiv in so tako lahko predmet predhodne (*ex-ante*) regulacije. Pri določitvi upoštevnihtrogov je Evropska komisija ravnala v skladu z načeli konkurenčnega prava. Priporočilo Evropske komisije o upoštevnihtrih upoštevne trge produktov in storitve zgolj navaja, na določenem geografskem območju pa jih je treba v fazi analize še dodatno opredeliti.

Upoštevni trg se tako določi na podlagi predhodne:

1. opredelitve trga proizvodov in storitev ter
2. določitve geografskega trga.

Cilj opredelitve trga v obeh, proizvodni in geografski dimenziji, je opredeliti dejanske konkurente udeleženih podjetij, ki so sposobni omejevati ravnanje udeleženih podjetij in preprečevati, da bi ravnala neodvisno od pritiska učinkovite konkurence. Tako mora agencija v postopku izdelave analize ugotavljati, ali ima kateri operater na trgu položaj, enakovreden prevladujočemu, torej tak ekonomski vpliv, da mu omogoča znatno mero samostojnosti nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom. Pri ugotovitvi pomembne tržne moči je treba opredeliti upoštevni trg in določiti ekonomsko moč operaterja.

4.1 Opredelitev trga proizvodov in storitev na podlagi zamenljivosti ponudbe in povpraševanja

V zvezi s prvim kriterijem (opredelitev trga proizvodov in storitev), je treba v okviru posamezne analize podrobneje opredeliti kateri produkti oz. storitve, ki jih uporabnik smatra za zamenljive glede na lastnosti proizvodov, njihove cene in namen uporabe, se na tem trgu nahajajo. Opredelitev upoštevnega trga produktov in storitev je potrebno definirati s pomočjo dveh kriterijev:

- zamenljivosti povpraševanja (Demand side substitutability) in
- zamenljivosti ponudbe (Supply side substitutability).

Ta dva kriterija omogočata, da se upoštevajo specifične nacionalne okoliščine pri oblikovanju posameznega upoštevnega trga produktov in storitev.

Zamenljivost povpraševanja se ugotavlja na podlagi zamenljivosti proizvoda oz. storitve z vidika uporabnika. Ugotavlja se zlasti s predvidenim preходом večjega števila uporabnikov na drugo storitev. Zamenljivost povpraševanja omogoča, da se določi storitve ali nabor storitev, ki so po mnenju uporabnikov medsebojno zamenljivi v primeru relativnega zvišanja cen. Storitve, za katere se ugotovi, da so medsebojno zamenljive, so del istega upoštevnega trga.

Eden od načinov za ugotavljanje zamenljivosti povpraševanja je t.i. SSNIP test (small but significant non-transitory increase in price). Ta test pokaže, ali bi kupci oziroma uporabniki ob majhnem (od 5 do 10 %), vendar kljub temu pomembnem in stalnem povečanju relativne cene proizvoda oziroma storitve A, prešli na že razpoložljive substitute (proizvod oziroma storitev B). V kolikor se zvišanje cen izkaže za nedobičkonosno, potem proizvod oziroma

storitev A in B tvorita isti upoštevni trg in obratno. Možnost uporabnikov, da lahko zamenjajo storitev za drugo storitev zaradi majhnega vendar pomembnega dviga cen, je lahko ovirana zaradi znatnih stroškov prehoda. Uporabniki, ki so investirali v tehnologijo z namenom prejemanja storitve morda ne bodo pripravljeni prevzeti kakršnihkoli dodatnih stroškov, ki so povezani z zamenjavo obravnavane storitve za substitut. Pogosto pa se tudi zgodi, da so uporabniki vezani na obstoječega ponudnika z dolgoročnimi pogodbami ali z visokimi stroški zamenjave terminalske opreme. V primerih, ko je uporabnik soočen z visokimi stroški zamenjave storitve A za storitev B, ti dve storitvi nista vključeni v isti upoštevni trg.

Pri ugotavljanju **zamenljivosti ponudbe** se ugotavlja, ali podjetja, ki sicer proizvajajo različne proizvode oz. zagotavljajo različne storitve in ne delujejo na istem upoštevni trgu, lahko relativno enostavno pričnejo proizvajati proizvode oziroma opravljati storitve konkurentov ter jih tržiti v zelo kratkem času, ne da bi jim to povzročilo kakšne večje dodatne stroške ali tveganje. To pomeni sposobnost proizvajalca, da v primeru povečanja cene obravnavanega proizvoda oz. storitve, lahko v kratkem času vstopi na upoštevni trg in preide na proizvodnjo in distribucijo enakega proizvoda oz. storitve. Ko so ti pogoji izpolnjeni, bo imela dodatna proizvodnja, dana na trg, disciplinski učinek na konkurenčno ravnanje udeleženih podjetij. Tak vpliv je enakovreden učinku zamenljivosti povpraševanja. Dejstvo, da ima konkurenčno podjetje v lasti sredstva za zagotavljanje storitev pa je lahko irelevantno, če so potrebne znatne dodatne investicije za zagotavljanje te storitve. Prav tako je potrebno upoštevati dolgoročno vezavo kapacitet pri zagotavljanju storitev. Zgolj slučajna hipotetična zamenljivost ponudbe ni zadosten pogoj za določitev trga. Prav tako je treba upoštevati obstoječe zakonodajne in regulativne zahteve, ki lahko preprečijo pravočasen vstop na upoštevni trg in posledično onemogočijo zamenljivost ponudbe. Zamenljivost ponudbe ne služi samo za definiranje upoštevnega trga, ampak tudi za določanje udeležencev na upoštevni trgu.

Agencija je skladno s Priporočilom o upoštevni trgih produktov in storitev pri izvajanju analize na podlagi zamenljivosti storitev preko različnih tehnologij, izhajala iz načela tehnološko nevtralne regulacije.

Agencija bo v nadaljevanju s testom zamenljivosti ugotavljala katere storitve in produkti so zamenljivi in sodijo na obravnavan upoštevni trg.

4.1.1 Tranzit klicev

Operaterji, ki nimajo lastne direktne medomrežne povezave z omrežjem drugega operaterja, v katerega želijo zaključiti klic, se lahko dogovorijo s tretjim operaterjem, ki je s prvima dvema direktno medomrežno povezan, da takšen klic posreduje preko svojega omrežja, pri čemer se vzpostavi t.i. posredna medomrežna povezava. Takšna storitev posredovanja klicev preko omrežja tretjega operaterja se imenuje tranzit klicev. Storitve tranzita klicev lahko obsega samo preklapljanje oziroma usmerjanje klicev med delom, ki predstavlja njegovo posredovanje in delom, ki predstavlja njegovo zaključevanje, lahko pa vključuje tudi prenos klicev med komutacijskimi centri operaterja, ki izvaja storitev tranzita.

Storitve tranzita klicev zaradi zmanjševanja stroškov medomrežnih povezav potrebujejo predvsem manjši operaterji, ki imajo z drugimi operaterji relativno majhen medsebojni promet, zaradi česar njihova direktna medsebojna medomrežna povezava ni ekonomsko upravičena. Storitve tranzita klicev je namenjena tudi operaterjem, ki niso direktno povezani na lokacijo operaterja, kjer se nahaja točka za medomrežno povezovanje z drugimi operaterji. V tem primeru storitev tranzita vključuje tudi prenos klicev od točke priključitve operaterja, ki se želi posredno medomrežno povezati z drugimi operaterji, do lokacije operaterja, kjer se nahaja točka za medomrežno povezovanje s temi operaterji.

Manjši operaterji posledično potrebujejo storitev tranzita prek operaterja, ki se je pripravljn na podlagi javne ponudbe medomrežno povezati z vsemi operaterji in katerega omrežje je dovolj razširjeno, da tudi dejansko omogoča tranzit prek celotnega ozemlja Republike Slovenije.

Agencija je na upoštevem trgu analizirala opravljanje tranzitnih storitev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji In opredelila naslednje možne vrste tranzita klicev:

- nacionalni tranzit,
- mednarodni tranzit preko enega komutacijskega centra in
- mednarodni tranzit preko dveh ali več komutacijskih centrov.

Nacionalni tranzit je storitev, ki jo operater izvaja preko lastnih komutacijskih centrov na ozemlju Republike Slovenije za potrebe posrednega medomrežnega povezovanja dveh drugih operaterjev javnega telefonskega omrežja na ozemlju Republike Slovenije.

Mednarodni tranzit preko enega komutacijskega centra je storitev, ki jo operater izvaja preko enega lastnega komutacijskega centra na ozemlju Republike Slovenije za potrebe posrednega medomrežnega povezovanja dveh drugih operaterjev javnega telefonskega omrežja, od katerih je najmanj eden od teh operaterjev v tujini.

Mednarodni tranzit preko dveh ali več komutacijskih centrov je storitev, ki jo operater izvaja preko dveh ali več lastnih komutacijskih centrov na ozemlju Republike Slovenije za potrebe posrednega medomrežnega povezovanja dveh drugih operaterjev javnega telefonskega omrežja, od katerih je najmanj eden od teh operaterjev v tujini.

Pri tem agencija v upoštevni trg ni vključila tiste storitve tranzita, kjer tranzit klicev poteka preko enega komutacijskega centra operaterja v Sloveniji, ki zagotavlja storitev mednarodnega tranzita, in se potem iz tega direktno posreduje v omrežje operaterja v tujini. V tem primeru se torej takšen tranzit ponuja kot celovita storitev. Za tak tranzit se namreč operaterji odločajo zaradi potrebe po zaključevanju klicev v tujini, ne pa zaradi potrebe po tranzitu do drugega operaterja v Sloveniji. Zato se je agencija odločila, da to obliko tranzita ne vključi kot del upoštevnega trga. V primeru mednarodnega tranzita preko dveh ali več komutacijskih centrov operaterja v Sloveniji, ki zagotavlja storitev mednarodnega tranzita, pa se operaterju omogoči storitev tranzita med vsaj dvema komutacijskima centroma v Sloveniji, zaradi česar je storitev sestavljena iz nacionalnega tranzita in posredovanja klica v omrežje operaterja v tujini. Agencija tako ne vidi razlogov za izključitev prometa med temi komutacijskimi centri glede na to, ali klic izvira oziroma se zaključuje pri operaterju na ozemlju zunaj Republike Slovenije, saj gre v vsakem primeru za tranzitno storitev med komutacijskimi centri na istem ozemlju. Skladno s tem je agencija kot del upoštevnega trga vključila del mednarodnega tranzita, ki poteka preko dveh ali več komutacijskih centrov operaterja v Sloveniji, medtem ko mednarodnega tranzita preko enega komutacijskega centra ni vključila na trg. Prav tako je Evropska komisija v svojih pripombah² na analize predmetnega upoštevnega trga izrazila stališče, da bi moral biti nacionalni del mednarodnega dohodnega/odhodnega tranzita del tega upoštevnega trga.

Glede na to, da pri družbah, ki ponujajo storitev tranzita, ponujena storitev tranzita ne vključuje nobenih storitev, ki ne bi bile vključene že v različne storitve posredovanja in zaključevanja klicev, ponudba v obliki zagotavljanja storitev samemu sebi na predmetnem upoštevem trgu ne obstaja. Pri ponudbi tranzita drugim operaterjem gre namreč za specifično, neprimerljivo obliko storitve. Zato agencija ne vidi možnosti za vključitev ponudbe tranzita samemu sebi (self-supply) na predmetni upoštevni trg.

² Primer BG/2010/1022

4.1.2 Tranzit klicev in najem zakupljenih vodov

Za operaterje, ki nimajo lastnih direktnih medomrežnih povezav z drugimi operaterji, bi lahko alternativo za storitev tranzita predstavljal najem medomrežnih zakupljenih vodov. Kljub temu, da se storitev tranzita v nekaterih primerih lahko zagotavlja preko zakupljenih vodov pa se storitev tranzita razlikuje od zakupa vodov predvsem v tem, da zakupljeni vod predstavlja zagotovljeno (transparentno) prenosno povezavo (kapaciteto) med dvema fiksnima omrežnima priključnima točkama brez funkcije avtomatske usmerjevalne komutacije, ki bi bila uporabniku na voljo kot del funkcij zakupljenega voda, medtem ko se storitev tranzita nanaša na prenos komutiranih klicev v javnem fiksnem telefonskem omrežju. Pri najemu zakupljenega voda operater najame celotno povezavo, ki se zaračuna glede na zagotovljeno kapaciteto, medtem ko se storitev tranzita nanaša na prenos komutiranih klicev v javnih fiksnih telefonskih omrežjih in se zaračuna glede na opravljeno količino prometa.

Storitev komutiranega tranzita je mogoče z vidika funkcionalnosti primerjati s storitvijo prenosa klicev po zakupljenih vodih, ki pa je komercialno gledano drugačna in za manjše operaterje ne bi mogla predstavljati substituta. Iz primerjave cen navedenih storitev lahko ugotovimo, da najem zakupljenega voda pomeni zakup prenosne poti za relativno visoke pavšalne zneske, ki lahko pri majhnih količinah klicev preračunano na posamezen klic občutno presegajo ceno klica na maloprodaji. Agencija je za primerjavo cen obeh storitev uporabila cenike družbe Telekom Slovenije d.d., ki zagotavlja obe vrsti storitev in je na predmetnem upoštevnem trgu določena kot operater s pomembno tržno močjo. Pri tranzitu klica prek dveh komutacijskih centrov mora operater plačati 0,0058 € na minuto klica³, medtem ko mora za najem 100 km E1 strukturiranega⁴ zakupljenega voda kapacitete 2048 kbit/s plačati 862,65 €⁵ na mesec (upoštevana je priključnina za dve priključni točki, preračunana na mesec pri vezavi za 24 mesecev, ki tako znaša 46,33 € mesečno, zakupnina za začetnih 5 km po ceni 201,67 € na mesec in dodatnih 95 inkrementov (posamezen km) po ceni 6,47 € / km na mesec, kar znaša 614,45 € na mesec). V primerjavi storitve tranzita z najemom 100 km zakupljenega voda kapacitete 2048 kbit/s bi se operaterju glede cene najem enega zakupljenega voda izplačal šele nad 148.733 minutami mesečno. Agencija je za izračun cene najema zakupljenega voda vzela tipično dolžino voda med dvema komutacijskima centroma, ki bi jo potreboval manjši lokalni operater ob vstopu na trg. Pri tem je agencija uporabila cene dostopovnih delov zakupljenih vodov, ki so javno objavljene, saj cene hrbteničnih povezav niso javno objavljene in so določene na podlagi komercialnih pogojev. Za preračun zneska mesečne priključnine v primeru najema zakupljenega voda je agencija upoštevala običajno dolžino roka vezave v primeru najema strukturiranega zakupljenega voda.

Poleg tega dostop do zakupljenih vodov skladno s Priporočilom Evropske komisije o določitvi upoštevnih trgov sodi na upošteveni trg 6 »Dostopovni deli zakupljenih vodov ne glede na tehnologijo, ki zagotavlja zakupljeno ali dodeljeno zmogljivost (medoperaterski trg)« in upošteveni trg 14 »Hrbtenični deli zakupljenih vodov (medoperaterski trg)« ter tako ne more biti del predmetnega upoštevnega trga.

Agencija na podlagi napisanega zaključuje, da najem zakupljenih vodov ne predstavlja substituta storitvi tranzita klicev in tako ni del upoštevnega trga »Tranzitne storitve v javnem fiksnem telefonskem omrežju (medoperaterski trg)«.

³ Vzorčna ponudba o medomrežnem povezovanju z omrežjem Telekoma Slovenije d.d., dostop na dan 25.3.2013

⁴ Strukturiran zakupljeni vod se v praksi uporablja za prenos klicev v javnem telefonskem omrežju

⁵ Vzorčna ponudba za zakup dostopovnih delov zakupljenih vodov in ethernet dostopa družbe Telekom Slovenije d.d., dostop na dan 25.3.2013

4.2 Opredelitev geografskega trga

Po opredelitvi upoštevnega proizvodnega oziroma storitvenega trga je potrebno opredeliti geografski obseg trga, kar omogoča ocenitev razmer učinkovite konkurence na njem. Z opredelitvijo upoštevnege geografskega trga se določi območje, na katerem so pogoji konkurence dovolj enotni in ki ga je moč razlikovati od sosednjih območij, ker so pogoji konkurence na teh območjih znatno drugačni.

Za določitev geografskega upoštevnege trga sta se v praksi na področju elektronskih komunikacij izoblikovali dve glavni merili⁶:

- območje, ki ga pokriva omrežje in
- obstoj pravnih in drugih normativnih instrumentov.

Nadaljnja delitev trga na regionalne oziroma lokalne trge bi bila upravičena le v primeru, da se na podlagi analize ugotovi, da na določenem območju Republike Slovenije obstajajo konkurenčne razmere, ki se povsem razlikujejo od razmer na drugih območjih.

Geografski upoštevni trg je območje Republike Slovenije, saj so konkurenčni pogoji enaki za območje celotne države in niso vezani na določeno regijo ali območje. Ključno za to ugotovitev je dejstvo, da vsi analizirani operaterji ponujajo storitev tranzita klicev pod enakimi pogoji na celotnem ozemlju Republike Slovenije. Agencija pri analizi stanja na upoštevni konkurenčnih trgih namreč ni zasledila, da bi katerikoli operater na posameznem območju znotraj države svoje storitve ponujal po drugačni ceni in pod drugačnimi pogodbenimi pogoji, kot pa na ostalih področjih. Dalje agencija ugotavlja, da je v Republiki Sloveniji normativni okvir enoten za celotno državo, saj je področje prava elektronskih komunikacij ter varstva konkurence pridržano zakonodajalcu oziroma osrednjim oblastem. Ker lokalne skupnosti v zvezi s tem torej nimajo pristojnosti sprejemanja splošnih aktov s katerimi bi posegale na zgoraj navedena pravna področja, tudi ni izpolnjen kriterij obstoja pravnih in drugih normativnih instrumentov na območjih, ožjih od območja Republike Slovenije.

Geografski trg za tranzit klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji je tako Republika Slovenija, saj so konkurenčni pogoji enaki za območje celotne države in operaterji ne ponujajo storitev vezanih na določeno regijo ali območje.

V zvezi s tranzitnimi storitvami agencija posebej ugotavlja, da del transporta med enim komutacijskim centrom v Republiki Sloveniji in komutacijskim centrom v tujini ne sodi na upoštevni trg. Četudi bi na prvi pogled kazalo, da je del poti med komutacijskim centrom v Sloveniji in državno mejo še del upoštevnege trga, pa je treba upoštevati, da gre v primeru tranzita klica v tujino (ali iz tujine) za tranzit med zgolj enim komutacijskim centrom na ozemlju Republike Slovenije in komutacijskim centrom v tujini, kar pa z vidika proizvodne definicije ni del tega upoštevnege trga. Ta namreč obsega le tisti promet, ki poteka med vsaj dvema komutacijskima centroma na ozemlju Republike Slovenije.

Iz opredelitve trga proizvodov in storitev izhaja, da stanje na trgu »Tranzitne storitve v javnem telefonskem omrežju (medoperaterski trg)« kaže na cenovno in storitveno homogeno ponudbo analiziranih operaterjev na ozemlju vse države, ki tudi ustreza povpraševanju operaterjev na veleprodajnem trgu, kar kaže na neprimernost nadaljnje regijske delitve geografskega trga.

Agencija na podlagi napisanega zaključuje, da je geografski upoštevni trg območje Republike Slovenije, saj so konkurenčni pogoji enaki po vsej državi in operaterji ne ponujajo

⁶ Smernice, točka 59

storitev vezanih na določeno regijo ali območje, prav tako pa od regij ali območij niso odvisne cene ponujanja storitev.

4.3 Sklep o opredelitvi upoštevnega trga

Agencija zaključuje, da je upoštevni trg »Tranzitne storitve v javnem fiksni telefonski omrežju (medoperaterski trg)« medoperaterski trg in vključuje:

- nacionalni tranzit in
- mednarodni tranzit preko dveh ali več komutacijskih centrov,

pri čemer ponudba samemu sebi (self-supply) ni vključena.

Geografski upoštevni trg je območje Republike Slovenije in je tako kot del upoštevnega trga storitev tranzita vključena na celotnem ozemlju.

5. Preizkus treh meril

Kot že navedeno, je na podlagi *Priporočila Evropske komisije o upoštevnih trgih proizvodov in storitev, v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja* (UL L 344/65 z dne 28.12.2007) bilo do tedaj veljavno Priporočilo spremenjeno tako, da namesto 18 sedaj določa 7 upoštevnih trgov. Glede preostalih upoštevnih trgov (torej tistih, ki so bili izločeni), pa Priporočilo določa, da je agencija dolžna na podlagi testa treh meril ugotoviti, ali so ti trgi še lahko predmet predhodnega (*ex-ante*) urejanja.

Ker upoštevni trg »Tranzitne storitve v javnem fiksnem telefonskem omrežju (medoperaterski trg)« ni več uvrščen med upoštevne trge, ki so predmet predhodne (*ex-ante*) regulacije, je agencija ob upoštevanju drugega odstavka 99. člena ZEKom-1 preverila izpolnitev treh meril za morebitno nadaljnjo predhodno (*ex-ante*) regulacijo kot jih opredeljuje tudi Priporočilo Evropske komisije (recital 5). Tako je določeno, da je treba za opredelitev trgov, ki so lahko predmet predhodnega urejanja, uporabiti naslednja merila oz. kriterije:

1. prisotnost visokih in stalnih vstopnih ovir strukturne, pravne ali regulativne narave;
2. struktura trga, ki se nagiba k neučinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru ter
3. dejstvo, da konkurenčna zakonodaja ne zadostuje za ustrezen odziv trga.

Ta tri merila je treba uporabljati kumulativno, tako da neizpolnjevanje kateregakoli od njih pomeni, da trg ne more biti predmet predhodnega urejanja, medtem ko le izpolnitev vseh treh hkrati pomeni, da je predmetni upoštevni trg lahko predmet predhodnega (*ex-ante*) urejanja.

Postopek analize predmetnega upoštevnega trga je glede na navedbe iz prvega odstavka tega poglavja treba pričeti z izvedbo preizkusa treh meril, ki mora pokazati, ali so na trgu še vedno prisotne visoke in stalne vstopne ovire strukturne, pravne ali regulativne narave, ali je struktura tega trga takšna, da se nagiba k neučinkoviti konkurenci ter, ali konkurenčna (*ex-post*) regulacija in zakonodaja ne zadostuje za ustrezen odziv trga.

V kolikor bi preizkus treh meril v nadaljevanju pokazal, da so kumulativno izpolnjeni vsi trije kriteriji, bo agencija izvedla analizo tega upoštevnega trga, kot oceno morebitne pomembne tržne moči enega ali več operaterjev na tem upoštevnem trgu. V primeru, da bi se pri preizkusu treh meril pokazalo, da ni izpolnjen že en izmed navedenih kriterijev, agencija ugotovi, da predmetni upoštevni trg ni več primeren za predhodno urejanje. V takem primeru bo agencija skladno z veljavno zakonodajo razveljavila trenutno veljavno regulatorno odločbo 3824-66/2007-3 z dne 6.2.2008.

Agencija se je odločila, da bo najprej preverila drugi kriterij, to je strukturo trga, ki se nagiba k neučinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru in v kolikor bi ta kriterij pokazal potrebo po nadaljnjem predhodnem urejanju, preverjala tudi ostala kriterija iz okvira preizkusa treh meril.

5.1 Struktura trga, ki se nagiba k neučinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru

Priporočilo Komisije v *Recitalu (5)* in dokument Skupine evropskih regulatorjev *ERG Report on Guidance on the application of the three criteria test* (v nadaljevanju: *Poročilo ERG*)

določata, da je treba glede na dinamičen značaj in delovanje trgov elektronskih komunikacij pri analizi prihodnjih razmer za opredelitev upoštevni trgov, ki bi lahko bili predmet predhodnega (*ex-ante*) urejanja, upoštevati strukturo trga, ki se nagiba k neučinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru.

To pomeni, da drugo merilo dopušča za predhodno regulacijo le tiste trge, katerih struktura se nagiba k neučinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru, oziroma povedano drugače, ne dopušča predhodnega (*ex-ante*) urejanja za trge, za katere se izkaže, da se v ustreznem časovnem obdobju nagibajo k učinkoviti konkurenci, oziroma so konkurenčni. Tržno dinamiko lahko na primer povzroči tehnološki razvoj ali zbliževanje proizvodov in trgov, ki lahko povzroči konkurenčne omejitve med izvajalci, ki delujejo na ločenih proizvodnih trgih. Do tega lahko pride tudi na trgih z omejenim, vendar zadostnim številom podjetij z različnimi strukturami stroškov, ki se soočajo s tržnim povpraševanjem po elastičnih cenah. Na trgu lahko obstaja tudi presežna zmogljivost, ki konkurenčnim podjetjem običajno omogoči zelo hitro povečanje proizvodnje kot odgovor na kakršen koli dvig cen. Na takšnih trgih lahko sčasoma pride do spremembe tržnih deležev in/ali do padca cen.

Pri izvedbi preizkusa treh meril z namenom ugotovitve ali je trg še lahko predmet predhodnega (*ex-ante*) urejanja, je agencija v okviru drugega kriterija, to je pri ugotavljanju, ali se struktura trga nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru ali ne, preverjala primernost predhodnega (*ex-ante*) reguliranja upoštevne trga na podlagi analiziranja stanja na trgu v smislu obstoja (ne)učinkovite konkurenčnosti.

Pri tem jedro drugega kriterija tako predstavlja ocena, ali se upoštevni trg nagiba k učinkoviti konkurenci v določenem časovnem okviru, kadar predhodna (*ex-ante*) regulacija na njem ni prisotna in je razvoj nadaljnje konkurence v celoti odvisen od tržnih razmer. V kolikor je ugotovljeno, da učinkovita konkurenca na določenem upoštevni trgu ni vzpostavljena, je tak trg lahko predmet predhodnega urejanja in obratno.

Glavni kazalniki, upoštevani pri ocenjevanju prvega in drugega merila, so podobni tistim, ki se preverijo kot del analize prihodnjih razmer na trgu (ocene pomembne tržne moči), zlasti kazalniki ovir za vstop ob odsotnosti pravne ureditve (vključno z obsegom nepovratnih stroškov), tržna struktura, delovanje trga in tržna dinamika, vključno s kazalniki, kot so tržni deleži in predvsem njihova gibanja, tržne cene in gibanja teh ter obseg in pokritost konkurenčnih omrežij ali infrastruktur, v veliki meri pa se pokrivajo celo s podkriteriji iz prvega kriterija predmetnega testa – obstoja vstopnih ovir.

Potencialni kriteriji, ki jih agencija lahko uporabi pri izvedbi preizkusa treh meril v okviru drugega kriterija, so večinoma ekonomske narave, poleg teh pa mora nujno preveriti tudi stanje na trgu (tržna struktura) in pogoje na njem.

Agencija je tako skladno s Poročilom ERG⁷ v okviru preizkusa treh meril pri preverjanju drugega kriterija uporabila naslednje kriterije, ki niso kumulativne narave, po katerih je ugotavljala, ali se upoštevni trg nagiba k učinkoviti konkurenci v določenem časovnem okviru:

- tržni deleži operaterjev;
- cenovni trendi in cenovna politika;
- nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti;
- raznolikost storitev in produktov;
- ovire za širitev;
- potencialna konkurenca.

⁷ ERG Report on Guidance on the application of the three criteria test

5.1.1 Tržni deleži operaterjev naupoštevem trgu

Kot prvi indikator v okviru ekonomskih (ter kvalitativnih in kvantitativnih) kriterijev, ki lahko služi preverjanju, ali se trg nagiba k učinkoviti konkurenci, je ugotavljanje velikosti tržnih deležev operaterjev naupoštevem trgu ter njihove stabilnosti ali spreminjanja v določenem časovnem okviru. Pri tem lahko agencija opazuje tržne deleže glede na število končnih uporabnikov, glede na količino opravljenega veleprodajnega prometa in glede na veleprodajne prihodke povezane s tem prometom.

Kot izhaja tudi iz 75. odstavka *Smernic Komisije o analizi trga in oceni znatne tržne moči v skladu z ureditvenim okvirom Skupnosti za elektronska komunikacijska omrežja in storitve, 2002/C 165/03*, je izračun tržnih deležev izhodiščna točka za ugotavljanje ali naupoštevem trgu obstaja konkurenca oziroma ali ima določen operater pomembno tržno moč, torej tak ekonomski vpliv, da mu omogoča znatno mero samostojnosti nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom.

V skladu s pravno prakso se je uveljavila pravna domneva, da tržni deleži večji od 40-50%, razen v izredno izjemnih okoliščinah, dokazujejo obstoj prevladujočega položaja. To velja še toliko bolj, če je tržni delež takega operaterja v določenem časovnem obdobju relativno stabilen in se ne niža. Po drugi strani v obratni situaciji, to je v primeru nihanja ali stalnega upadanja tržnega deleža operaterja, tudi delež nad 50% sam po sebi še ni zadosten dokaz obstoja pomembne tržne moči. Kot nadalje izhaja iz 75. odstavka *Smernic*, se je kot pravilo uveljavilo tudi, da operaterji z manj kot 25% tržnim deležem načeloma (samostojno) nimajo statusa pomembne tržne moči. Kljub temu iz *Smernic* tudi v tem primeru posredno izhaja, da kadar je tak tržni delež stabilen oziroma raste in če na to kažejo tudi druge okoliščine, obstoja statusa pomembne tržne moči ni mogoče *a priori* izključiti.

Za presojo, ali se trg nagiba k učinkoviti konkurenci, je pomembno ugotoviti, kako so se tržni deleži razvijali v določenem časovnem obdobju in njihove trende. V primeru, da tržni delež večjega operaterja v določenem časovnem obdobju pada, drugim operaterjem pa konstantno raste, lahko slednje razumemo tudi kot nagibanje k učinkoviti konkurenci, ali njen obstoj. Zato je tudi za ugotovitev, ali se trg nagiba k učinkoviti konkurenci treba opazovati bodisi stabilnost, bodisi trend, ki ga morebitno gibanje tržnih deležev skozi merjeno časovno obdobje kaže. Pri tem pa vsakega gibanja ne gre razumeti kot nagibanje h konkurenčnim razmeram na trgu, temveč se mora izkazati, da je takšno gibanje skozi čas konstantno in ga je mogoče pričakovati tudi v prihodnje.

Pri izbiri načina merjenja tržnih deležev so pomembne predvsem značilnostiupoštevne trga, ki je predmet obravnave. Agencija se je v zvezi s predmetnimupoštevem trgom »Tranzitne storitve v javnem fiksnem telefonskem omrežju (medoperaterski trg)« odločila, da tržne deleže ugotavlja glede na veleprodajni promet in prihodke od storitev predmetnega veleprodajnega storitvenega trga, to je promet in prihodke iz naslova komutiranega tranzita, z upoštevanjem nacionalnega tranzita in mednarodnega tranzita preko dveh ali več komutacijskih centrov, kot sledijo v nadaljevanju.

Agencija ne vidi razloga za vključitev ponudbe tranzita samemu sebi (self-supply) na predmetniupoštevni trg. Tako pri družbah, ki ponujajo storitev tranzita, ponujena storitev tranzita ne vključuje nobenih storitev, ki ne bi bile vključene že v različne storitve posredovanja in zaključevanja klicev, tako, da gre pri ponudbi tranzita drugim operaterjem za specifično, neprimerljivo obliko storitve.

Alternativni operaterji uporabljajo storitev tranzita klicev v primeru, ko se jim zaradi majhnega prometa z drugimi operaterji ne splača vzpostaviti direktne medomrežne povezave. Pri tem

alternativni operaterji vzpostavijo direktno medomrežno povezavo z operaterjem, ki ima vzpostavljene direktne medomrežne povezave z drugimi operaterji, s katerimi se želi ta alternativni operater povezati (posredno) preko storitve tranzita klicev.

Storitev tranzita klicev pa je poleg tega namenjena tudi operaterjem, ki nimajo svojih povezav do lokacije operaterja, kjer se nahaja točka za medomrežno povezovanje z drugimi operaterji. V tem primeru storitev tranzita vključuje tudi prenos klicev od točke priključitve operaterja, ki se želi posredno medomrežno povezati z drugimi operaterji, do lokacije operaterja, kjer se nahaja točka za medomrežno povezovanje s temi operaterji.

Iz podatkov, ki jih je agencija pridobila od operaterjev, je razvidno, da nacionalni tranzit klicev na trgu ponujajo tri družbe: It tel d.o.o., Telekom Slovenije d.d. in T-2 d.o.o. Medtem ko mednarodnega tranzita preko dveh ali več komutacijskih centrov ne ponuja nobena družba, prav tako pa agencija skladno z definicijo predmetnega upoštevnega trga ni upoštevala družb, ki ponujajo mednarodni tranzit prek enega komutacijskega centra.

Na predmetnem medoperaterskem trgu je trenutno kot operater s pomembno tržno močjo regulirana družba Telekom Slovenije d.d., ki ima na območju Republike Slovenije zgrajeno in geografsko dovolj razvejano lastno javno telefonsko omrežje na fiksni lokaciji, ki omogoča vsem končnim uporabnikom dostop do javno dostopnih telefonskih storitev pod pogoji, ki veljajo za izvajalca univerzalne storitve (USO). Omrežje družbe Telekom Slovenije d.d., preko katerega se izvaja regulirana storitev tranzita, je zgrajeno v treh hierarhičnih nivojih, ki vključuje 59 komutacijskih centrov, kar omogoča posredno medomrežno povezovanje alternativnih operaterjev javno dostopnih telefonskih storitev v Republiki Sloveniji, katerih neposredno povezovanje v primerih majhnega medsebojnega prometa ni stroškovno upravičeno.

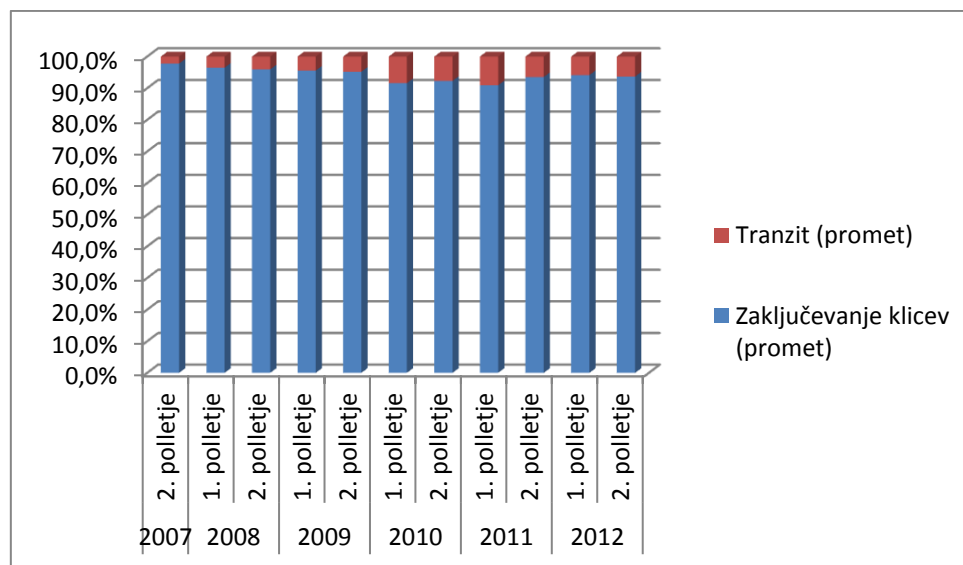
V prvi polovici leta 2010 je storitev tranzita na podlagi komercialnih pogojev začela izvajati tudi družba T-2 d.o.o., ki ima tako kot družba Telekom Slovenije d.d. z vsemi infrastrukturnimi operaterji v Republiki Sloveniji vzpostavljene neposredne medomrežne povezave. Omenjena družba je z omrežjem družbe Telekom Slovenije d.d. povezana na vseh PX komutacijskih centrih ter na IX nivoju za klice na številke posebnega pomena (npr. 112), kar izkazuje njeno enakovredno geografsko prisotnost, ki družbi T-2 d.o.o. omogoča izvajanje tranzita preko celotnega ozemlja Republike Slovenije.

Družba It tel d.o.o. opravlja storitev tranzita klicev od prve polovice leta 2011 in ima neposredne medomrežne povezave sklenjene z večino infrastrukturnih operaterjev v Republiki Sloveniji. Navedena družba zagotavlja storitev tranzita preko ene lokacije na kateri je tudi sama medomrežno povezana z drugimi operaterji in tako nima enakovredne geografske prisotnosti kot družbi Telekom Slovenije d.d. in T-2 d.o.o.

Skladno z navedenim agencija ugotavlja, da gre v primeru storitve tranzita klicev pri družbah Telekom Slovenije d.d. in T-2 d.o.o. za primerljivo storitev, pri čemer pa storitev na trgu zagotavlja tudi družba It tel d.o.o. zaradi česar je agencija v nadaljevanju ugotavljala tržne deleže vseh treh družb.

Najprej je agencija ugotavljala gibanje celotnega prometa komutiranega tranzita potem pa še tržne deleže posameznih družb glede na opravljen promet.

Slika 1: *Delež prometa komutiranega tranzita glede na skupno zaključen promet v omrežjih operaterjev v RS*

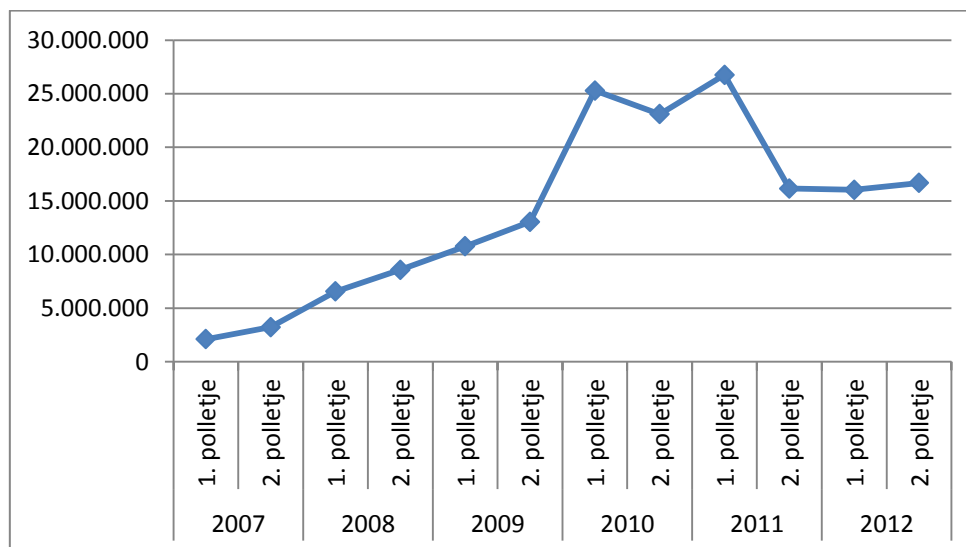
		2008		2009		2010		2011		2012	
Promet	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje
Zaključevanje klicev	97,8%	96,5%	95,9%	95,6%	95,2%	91,6%	92,3%	90,9%	93,5%	94,1%	93,7%
Tranzit	2,2%	3,5%	4,1%	4,4%	4,8%	8,4%	7,7%	9,1%	6,5%	5,9%	6,3%

Vir: APEK, februar 2013

Iz zgornje primerjave je razvidno, da predstavlja glede na skupno zaključen promet v omrežjih v Republiki Sloveniji⁸ tranzit klicev le dober 6% delež. Ta delež se je v opazovanem obdobju začasno tudi zvišal, kar lahko povežemo s časom vstopa družbe T-2 d.o.o. na trg tranzita klicev s ponujanjem te storitve drugim alternativnim operaterjem, ki so bili istočasno tudi novi vstopniki na trg, medtem ko so se ti kasneje sami direktno medomrežno povezali z operaterji in je delež tranzita tako spet upadel.

⁸ Pod skupno zaključen promet v omrežjih v RS je zajet samo promet, ki se izmenja med omrežji operaterjev v Republiki Sloveniji (t.j. promet, ki izvira in se zaključuje v omrežjih fiksnih oz. mobilnih operaterjev v Republiki Sloveniji brez prometa, ki izvira in se zaključuje v lastnih omrežjih).

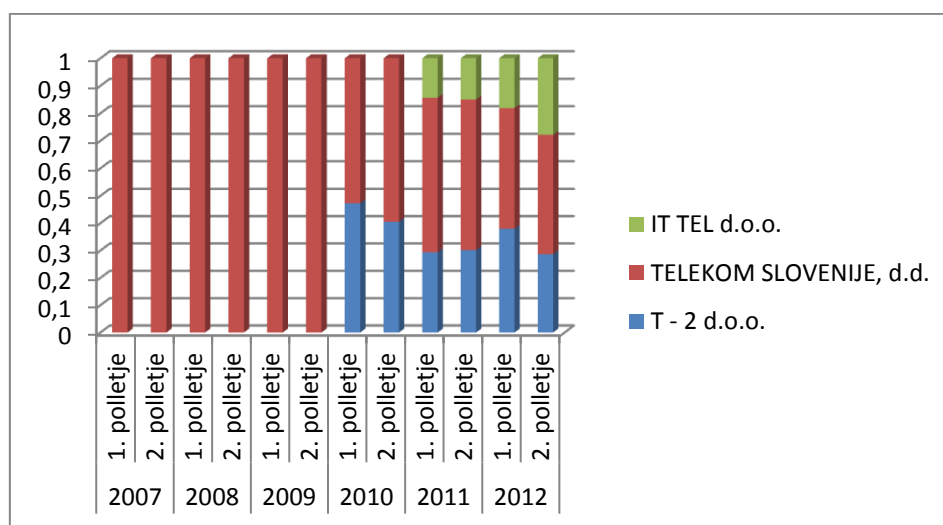
Slika 2: Gibanje celotnega prometa komutiranega tranzita

Vir: APEK, februar 2013

Na trgu elektronskih komunikacij je opaziti, da se promet komutiranega tranzita skozi opazovano obdobje konstantno in počasi povečuje, medtem ko je od prvega četrtertja 2010 do prvega četrtertja 2011 opaziti vmesen izrazit porast celotnega prometa, kar je povezano s časom vstopa družbe T-2 d.o.o. na trg tranzita klicev s ponujanjem te storitve drugim alternativnim operaterjem, ki so bili istočasno tudi novi vstopniki na trg. Padec konec leta 2011 pa je posledica predvsem dejstva, da so nekateri alternativni operaterji, ki so se posluževali storitve tranzita klicev v tem času sami direktno medomrežno povezali z drugimi operaterji.

Slika 3: Delež operaterjev komutiranega tranzita glede na promet

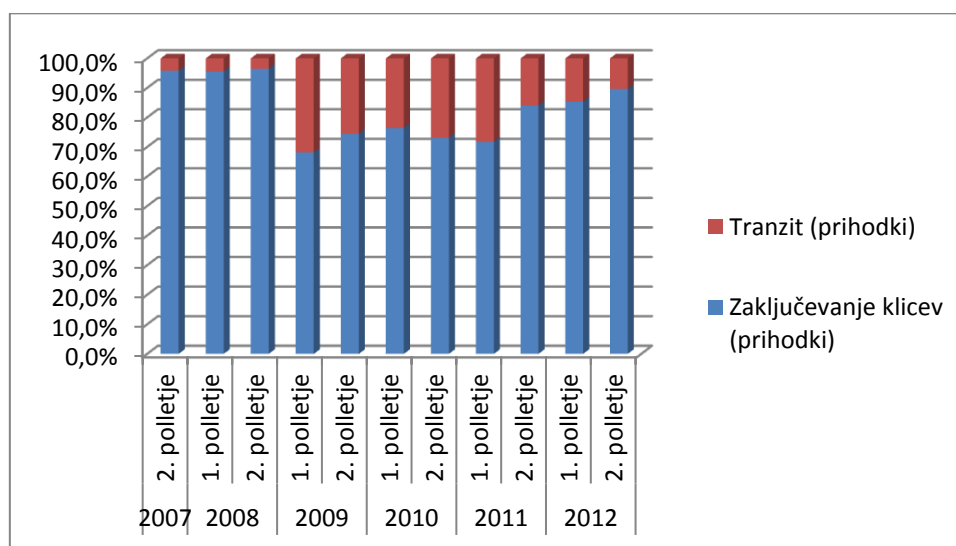
Operater	2007		2008		2009		2010		2011		2012	
	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje
T - 2							47,2%	40,5%	29,3%	30,1%	37,9%	28,6%
TELEKOM SLOVENIJE	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	52,8%	59,5%	56,3%	54,9%	43,9%	43,5%
IT TEL									14,3%	15,0%	18,1%	27,8%

Vir: APEK, februar 2013

Iz podatkov je razvidno, da so tržni deleži vseh treh družb proti koncu opazovanega obdobja glede na promet bolj ali manj enakomerno porazdeljeni, pri čemer se je tržni delež družbi Telekom Slovenije d.d. začel občutno zmanjševati zaradi vstopa ostalih dveh družb na trg tranzita klicev. Tržni delež družbe Telekom Slovenije d.d. se skozi opazovano obdobje znižuje, vendar pa se je padec v zadnjem času bistveno upočasnil, in konec obdobja delež znaša 43,5%. Tržni delež družbe It tel d.o.o. se skozi opazovano obdobje zvišuje, pri družbi T-2 d.o.o. pa je ta po vmesni ponovni rasti začel znova padati. Iz navedenega je tako moč ugotoviti, da operaterji lahko dejansko izbirajo med temi tremi ponudniki storitve tranzita klicev in med njimi tudi prehajajo.

V nadaljevanju je agencija ugotavljala še gibanje celotnih prihodkov komutiranega tranzita in tržne deleže družb glede na prihodke.

Slika 4: Delež prihodkov komutiranega tranzita glede na prihodke od skupno zaključenega prometa v omrežjih operaterjev v RS

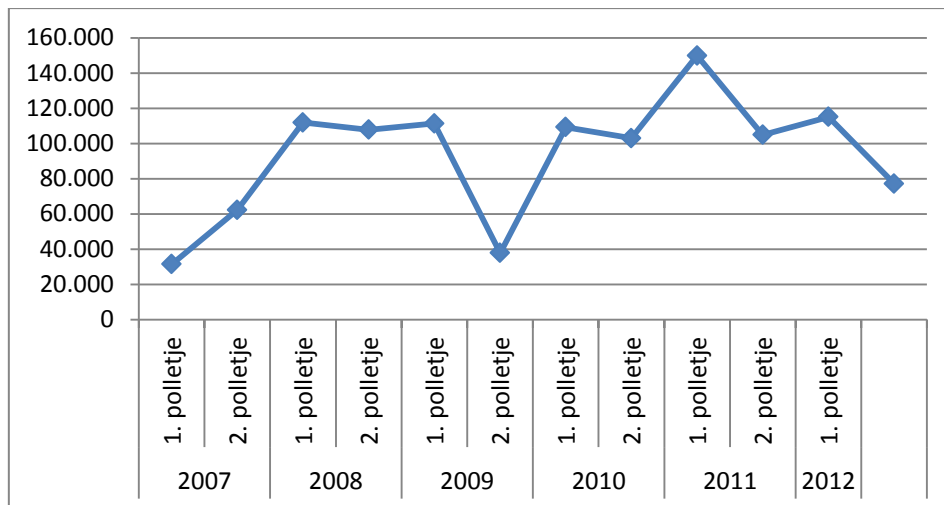
		2008		2009		2010		2011		2012	
Prihodki	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje
Zaključevanje klicev	95,9%	95,6%	96,5%	68,2%	74,4%	76,4%	73,2%	71,8%	84,0%	85,3%	89,7%
Tranzit	4,1%	4,4%	3,5%	31,8%	25,6%	23,6%	26,8%	28,2%	16,0%	14,7%	10,3%

Vir: APEK, februar 2013

Iz zgornje primerjave je razvidno, da ima glede na prihodke od skupno zaključenega prometa v omrežjih operaterjev v RS⁹ tranzit klicev konec opazovanega obdobja le dober 10% delež. Ta delež se je v opazovanem obdobju začasno tudi zvišal, kar lahko povežemo s časom vstopa družbe T-2 d.o.o. na trg tranzita klicev z ponujanjem te storitve drugim alternativnim operaterjem, ki so bili istočasno tudi novi vstopniki na trg, medtem ko so se ti kasneje sami direktno medomrežno povezali z drugimi operaterji in je delež tranzita tako spet upadel.

⁹ Pod prihodke od skupno zaključenega prometa v omrežjih v RS so zajeti samo prihodki iz naslova izmenjanega prometa med omrežji operaterjev v Republiki Sloveniji (t.j. prihodki od prometa, ki izvira in se zaključuje v omrežjih fiksnih oz. mobilnih operaterjev v Republiki Sloveniji brez prihodkov od prometa, ki izvira in se zaključuje v lastnih omrežjih).

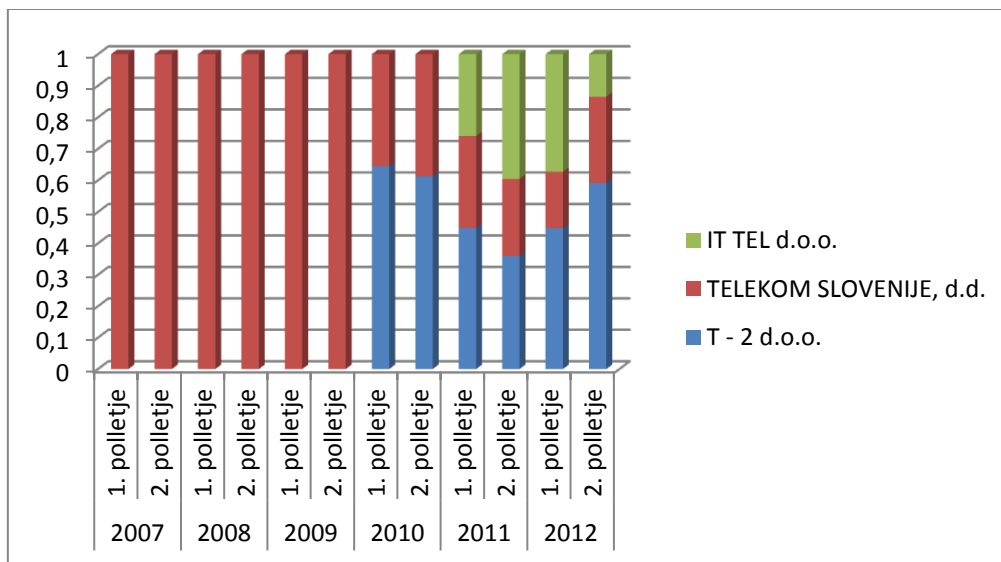
Slika 5: Gibanje celotnih prihodkov komutiranega tranzita

Vir: APEK, februar 2013

Iz podatkov agencije je razvidno, da se celotni prihodki komutiranega tranzita gibljejo v podobni smeri kot promet in so se bistveno zvišali v obdobju vstopa družbe T-2 d.o.o. na trg tranzita klicev s ponujanjem te storitve drugim alternativnim operaterjem, ki so bili istočasno tudi novi vstopniki na trg in ponovno upadli, ko so se ti operaterji sami direktno medomrežno povezali z drugimi operaterji.

Slika 6: Delež operaterjev komutiranega tranzita glede na prihodke

	2007		2008		2009		2010		2011		2012	
	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje	1. polletje	2. polletje
T - 2							64,5%	61,3%	44,9%	36,0%	44,9%	59,2%
TELEKOM SLOVENIJE	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	35,5%	38,7%	29,2%	24,5%	17,8%	27,3%
IT TEL									25,9%	39,5%	37,3%	13,5%

Vir: APEK, februar 2013

Iz zgornje slike je razvidno, da so tržni deleži družb proti koncu opazovanega obdobja tudi glede na prihodke bolj ali manj enakomerno porazdeljeni in se skozi opazovano obdobje spreminjajo. Tako kot je družbi Telekom Slovenije d.d. z vstopom ostalih dveh družb tržni delež glede na promet upadel, se je enako dogajalo tudi z njenim tržnim deležem glede na

prihodke. Tržni delež družbe Telekom Slovenije d.d. se skozi opazovano obdobje znižuje, medtem ko konec obdobja spet raste in znaša 27,3%. Največji tržni delež glede na prihodke ima družba T-2 d.o.o. (59,2%), kateri je delež po vmesnem padanju zopet začel rasti. Tržni delež družbe It tel d.o.o. je po začetni rasti začel upadati in konec obdobja znaša 13,5%. Iz navedenega je tako moč ugotoviti, da se družbe med seboj po cenah storitve tranzita razlikujejo, pri čemer pa družbi It tel d.o.o. in T-2 d.o.o. cene oblikujejo na komercialni osnovi in ne pod reguliranimi pogoji kot to trenutno velja za družbo Telekom Slovenije d.d.

Skladno z navedenim agencija ugotavlja, da imajo operaterji pri izbiri storitve komutiranega tranzita klicev možnost izbirati med najmanj dvema operaterjema s konkurenčnimi ponudbami te storitve. V povezavi z gibanjem tržnih deležev in trendi na trgu navedeno kaže na strukturo trga, ki se nagiba k učinkoviti konkurenci.

5.1.2 Cenovni trendi in cenovna politika

Pri ocenjevanju, ali se upoštevni trg nagiba k učinkoviti konkurenci v določenem časovnem okviru, je lahko agenciji v pomoč analiza cenovnih trendov in cenovne politike. Cenovni trendi in cenovna politika v določenem časovnem okviru lahko namreč odražajo stopnjo konkurenčnosti trga oziroma stopnjo potencialne konkurence na njem in tako lahko predstavljajo kazalec v zvezi s tem ali se stanje na predmetnem trgu nagiba k učinkoviti konkurenci.

Pomemben kazalec strukture trga, ki se ne nagiba k učinkoviti konkurenci, je možnost operaterja, da ohranja cene storitev na ravni, ki so občutno nad konkurenčnim nivojem in ki mu prinašajo konstanten dobiček, ali pa na ravni, ki je pod konkurenčnim nivojem in mu na ta način omogoči izčrpati konkurenco, ki takšnega cenovnega pritiska v istem časovnem obdobju ne more prenesti. Oboje ima lahko za posledico omejevanje konkurence tako na maloprodajnem kot tudi na zadevnem veleprodajnem trgu, lahko pa celo izstop konkurenčnih operaterjev, posledica česar je monopolno, duopolno ali pa oligopolno oblikovanje cen na škodo končnih uporabnikov.

Glede na stanje na trgu je mogoče ugotoviti, da družbi Telekom Slovenije d.d. in T-2 d.o.o. na trgu ponujata primerljivo storitev komutiranega tranzita klicev, tako glede na primerljivost omrežij po tehnologiji, geografski prisotnosti in pokritosti prebivalstva in po storitvah. Promet in prihodki komutiranega tranzita klicev obeh navedenih družb v absolutnih številkah v zadnjih dveh letih pada in se pri družbah bistveno ne razlikuje. V opazovanem obdobju je glede na promet opazno tudi zmanjšanje razlik v tržnih deležih operaterjev, pri čemer pa je razmerje pri deležih operaterjev v obratnem razmerju, če primerjamo promet in prihodke.

Glede na dejstvo, da sta družba T-2 d.o.o. v prvi polovici leta 2010 in družba It tel d.o.o. v prvi polovici leta 2011 na trgu začeli ponujati storitev tranzita operaterjem, je mogoče zaključiti, da so družbe sposobne oblikovati konkurenčne veleprodajne cene in pogoje tranzita klicev na način, ki kaže, da se cenovni trendi in cenovna politika nagibajo k učinkoviti konkurenci, oziroma njen obstoj potrjujejo. Pri tem je treba poudariti, da so trenutno oblikovane veleprodajne cene dostopa operaterja predhodno (*ex ante*) regulirane le pri družbi Telekom Slovenije d.d., medtem ko ostala dva operaterja te cene oblikujeta na komercialni osnovi. Glede na stanje na trgu je mogoče ugotoviti, da tudi konkurenčne veleprodajne cene drugih dveh operaterjev v Sloveniji niso previsoke, saj se operaterji odločajo za storitev tranzita pri njih, oziroma se o njih pogajajo, kar pomeni, da so postavljene na konkurenčno in ustrezno raven. Morebitni novi vstopniki na predmetni upoštevni trg, ki nimajo vzpostavljenih direktnih medomrežnih povezav z drugimi operaterji, se lahko tudi ob odsotnosti predhodne regulacije upravičeno nadejajo, da bodo vsi operaterji, ki bodo na tem trgu ponujali tranzit klicev, tudi v prihodnje oblikovali konkurenčne cene in se

trudili povpraševalce privabiti na svoje omrežje. Dejstvo, da je na trgu prisotnih več operaterjev, ki storitev aktivno ponujajo, odpravlja možnost oblikovanja cen in cenovnih politik, ki bi konkurenco ovirale, temveč ima ravno nasprotni učinek, saj med ponudniki dostopa ustvarja ustrezno tekmovalnost, torej konkurenco. Namreč, na konkurenčnih trgih z večjim številom operaterjev so veleprodajne cene postavljene na stroškovno raven, kar preprečuje, da bi kdo od igralcev na trgu uspešno uveljavljal cene, ki bi bile bistveno nad stroški ali bi bile nekonkurenčne, saj bi s tem škodo, zaradi izpada veleprodajnih prihodkov ob prehodu povpraševalcev k bolj konkurenčnim operaterjem, povzročal prav sebi.

Glede na vse navedeno agencija zaključuje, da je struktura predmetnega upoštevnega trga tudi z vidika cenovnih trendov in cenovne politike pokazala, da se nagiba k učinkoviti konkurenci oziroma, da je že konkurenčen.

5.1.3 Nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti

Nadzor nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti je v tesni povezavi z obstojem potopljenih stroškov, ki ga agencija obravnava kot ločen podkriterij. Infrastruktura, ki se je ne da zlahka podvojiti, je pokazatelj tržne moči, ki jo lahko uživajo obstoječi operaterji in zvišuje vstopne ovire za potencialne nove vstopnike, kar ne kaže na konkurenčno stanje na trgu. V kolikor operater razpolaga z infrastrukturo, ki jo je težko podvojiti in sama infrastruktura predstavlja pomemben dejavnik pri oblikovanju storitve, ga to postavlja v močnejši tržni položaj, zaradi katerega lahko na trgu deluje v precejšnji meri neodvisno od ostalih ponudnikov in povpraševalcev na maloprodajnem ter veleprodajnem trgu. Poleg tega daje infrastruktura obstoječim operaterjem na trgu vselej tudi možnost, da prenašajo tržno moč na horizontalno in vertikalno povezane trge.

Pri podvojitvi infrastrukture obstajajo ovire, ki so lahko predvsem tehnične in ekonomske narave.

Kot je agencija na podlagi analize podatkov in stanja na trgu ugotovila, storitev komutiranega tranzita klicev nudijo tri družbe: Telekom Slovenije d.d., T-2 d.o.o. in It tel d.o.o.

Agencija ugotavlja, da družba Telekom Slovenije d.d. razpolaga s tronivojsko strukturo fiksnega javnega telefonskega omrežja:

- IX nivo (1 georedundančni komutacijski center z dvema priključnima točkama),
- SX nivo (11 komutacijskih centrov)
- PX nivo (47 komutacijskih centrov).

Vsekakor je to javno fiksno telefonsko omrežje, ki se ga ne da zlahka podvojiti, saj je potrebno upoštevati, da je potrebno zagotoviti tudi ustrezne povezave med temi komutacijskimi centri z alternativnim usmerjanjem med njimi.

Na trgu tranzita klicev pa poleg samega omrežja igra pomembno vlogo tudi število operaterjev s katerimi ima posamezna družba (operater) sklenjene direktne medomrežne povezave.

Kljub navedenemu pa se je družba T-2 d.o.o., ki se je z družbo Telekom Slovenije d.d. prvotno povezovala primarno z namenom zagotavljanja širokopasovnega dostopa preko razvezanega dostopa do krajevne zanke, za potrebe medomrežnega povezovanja zaradi stroškovne učinkovitosti povezala z omrežjem družbe Telekom Slovenije d.d. na najnižjem nivoju omrežja družbe (na vseh PX komutacijskih centrih). Pri tem ima družba T-2 d.o.o. tako kot družba Telekom Slovenije d.d. tudi sklenjene direktne medomrežne povezave z vsemi operaterji javnih telefonskih omrežij. S tem lahko družba T-2 d.o.o. ponuja drugim

operaterjem primerljivo storitev komutiranega tranzita klicev na celotnem ozemlju Republike Slovenije kot družba Telekom Slovenije d.d.

Po drugi strani pa družba It tel d.o.o. omogoča storitev komutiranega tranzita samo preko priključitve na eno lastno priključno točko. Družba It tel d.o.o. je direktno medomrežno povezana z večino (7 od skupaj 11) operaterjev. Tako storitev pa lahko na trgu ponudi vsak operater, ki ima direktne medomrežne povezave.

Iz navedenega agencija ugotavlja, da tudi ta kriterij kaže, da so javna fiksna telefonska omrežja v smislu zagotavljanja storitve tranzita klicev podvojljiva, kar kaže na prisotnost učinkovite konkurence na tem trgu.

5.1.4 Raznolikost storitev in produktov

Ponudba posameznih operaterjev in ponudnikov storitev je zadnje čase vse bolj usmerjena v konvergenco in vzporeden razvoj govornega, internetnega in mobilnega dela hkrati tudi s fiksnimi storitvami. Na trgu je tako viden porast raznolikosti storitev in produktov, ki jih operaterji želijo ponujati svojim končnim uporabnikom. S celovito paleto telekomunikacijskih storitev operaterji oblikujejo različne pakete s kombinacijo storitev, kar jim omogoča večjo diferenciacijo na trgu.

Infrastrukturni operaterji fiksnih omrežij v Sloveniji ponujajo zelo primerljive storitve fiksne telefonije, tako iz vidika nabora in oblike produktov ter tehnologij, precej primerljivi pa so tudi po cenah. V Sloveniji trenutno 13 operaterjev ponuja storitev fiksne telefonije, kar 8 med njimi pa ponuja navedeno storitev tudi v kombinaciji z drugimi storitvami (dostop do interneta, IP televizija, mobilna telefonija...). Storitve komutiranega tranzita skladno z definicijo predmetnega upoštevnega trga ponujajo 3 operaterji.

Nabor storitev, ki jih v Sloveniji ponujajo operaterji fiksne telefonije je odvisen predvsem od odločitev samih operaterjev in od tega, katero ciljno skupino uporabnikov nagovarjajo. Operaterji, obstoječi in potencialni novi, se lahko namreč sami odločajo, kakšne storitve in po kakšnih cenah bodo na maloprodajnem trgu ponujali, pri čemer lahko vsekakor oblikujejo tudi storitve in ponudbo, za katero se je izkazalo, da je uspešna pri njihovih konkurentih, vsekakor pa imajo na voljo vse možnosti, da razvijajo in uveljavljajo lastne nove produkte, s katerimi bi si želeli pridobiti čim večje število končnih uporabnikov.

Pri zagotavljanju fiksne telefonije morajo imeti operaterji z ostalimi operaterji sklenjene medomrežne povezave. Pri tem ima lahko operater z ostalimi operaterji sklenjene direktne medomrežne povezave ali pa se, predvsem v primeru, da gre za manjšega operaterja, za katerega zaradi potrebe po zmanjševanju stroškov in relativno majhnega medsebojnega prometa neposredna medomrežna povezava ne more biti ekonomsko upravičena, z drugimi operaterji poveže posredno preko operaterja, ki ima s temi sklenjene direktne medomrežne povezave. Pri tem pa se lahko tudi vsak operater, ki ima z drugimi operaterji sklenjene direktne medomrežne povezave sam odloči, da bo na trgu ponudil tudi storitev tranzita klicev.

Istočasno agencija na ustreznih veleprodajnih upoštevni trgih med drugimi predhodno (*ex-ante*) regulira tudi naslednje upoštevne trge: Posredovanje klicev s fiksne lokacije v javnem telefonskem omrežju (medoperaterski trg), Zaključevanje klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji (medoperaterski trg), Dostop do (fizične) omrežne infrastrukture (vključno s sodostopom ali razvezanim dostopom) na fiksni lokaciji (medoperaterski trg), Širokopasovni dostop (medoperaterski trg), Dostopovni deli zakupljenih vodov ne glede na tehnologijo, ki zagotavlja zakupljeno ali dodeljeno zmogljivost

(medoperaterski trg) in Zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih mobilnih telefonskih omrežjih (medoperaterski trg). Na podlagi navedene regulacije in konkurenčne ponudbe na trgu tranzita, je operaterjem omogočeno oblikovanje različnih storitev in ponujanje teh v paketih in s tem posredno tudi diferenciacija njihovih ponudb na trgu.

Glede na navedeno agencija ugotavlja, da raznolikost storitev in produktov ne predstavlja ovire za učinkovito konkurenco na trgu. Vsi operaterji namreč razpolagajo z možnostjo oblikovanja storitev, ki jim lahko omogočajo ustrezno konkurenco na trgu, tudi preko ustreznih regulatornih vzvodov, ki so na voljo vsem operaterjem in na podlagi katerih lahko enakovredno dostopajo tudi do veleprodajnih storitev na drugih trgih in tako oblikujejo tudi konvergenčne ponudbe.

5.1.5 Ovire za širitev

Tržno rast in širitev je lažje doseči predvsem novo vstopajočim operaterjem na hitro rastočih trgih, medtem ko je na zrelih, nasičenih trgih ta lahko močno ovirana, saj so kupci storitev v večini že končni uporabniki obstoječih operaterjev in je njihov prehod k novemu ponudniku potrebno stimulirati. V kolikor obstajajo ovire širitve, lahko taka situacija predstavlja za potencialne nove vstopnike, ki na trg še niso vstopili, vstopno oviro.

Kadar je na predmetnem upoštevnom trgu še dovolj prostora za rast in širitev vstopajočih in obstoječih operaterjev, to pomeni da je večja možnost konkurence zaradi nizkih ovir za širitev. Visoke ovire za širitev so značilne za zrele in zasičene trge, kjer posamezni vstopniki na trg nimajo možnosti pridobivanja novih uporabnikov, temveč je konkurenčno okolje odvisno od uspešnosti konkurenčnega boja na trgu. To pa predstavlja višje ovire za širitev, saj samo po sebi lahko povzroči neprimerne poslovne prakse, kot so med drugim tudi vezanje uporabnikov in njihovo nezmožnost prehajanja med ponudniki, lahko pa povzroči tudi cenovne vojne.

Pogled na stanje in dogajanje na trgu tranzitnih storitev v Sloveniji kaže, da ovire za širitev niso takšne, da bi onemogočale širjenje in višanje tržnih deležev manjših operaterjev, saj operaterji, ki imajo sklenjene medomrežne pogodbe z drugimi operaterji, širijo svojo ponudbo tako, da tistim operaterjem, ki se želijo medomrežno povezati, ponudijo storitev tranzita.

Navedeno do določene mere kaže, da na predmetnem upoštevnom trgu ne obstajajo takšne ovire širitve, ki bi predstavljale visoke ali stalne ovire za širitev, saj še zdaleč niso nepremostljive ali večje, kot pri večini trgov elektronskih komunikacij in iz tega vidika ne tem upoštevnom trgu v Sloveniji ne predstavljajo posebne specifik in ne pomenijo nobene posebnosti niti v primerjavi z istimi ali drugimi trgi v EU ali širše. Prav tako je treba ugotoviti, da niti niso takšne narave, da bi nanje vplivala (*ex ante*) regulacija tega upoštevnega trga.

V skladu z navedenim tudi podkriterij ovire za širitev kaže na strukturo predmetnega trga, ki se nagiba k učinkoviti konkurenci.

5.1.6 Potencialna konkurenca

Pri ocenjevanju, ali se upoštevni trg nagiba k učinkoviti konkurenci v določenem časovnem okviru, agencija preverja tudi pomemben kriterij obstoja potencialne konkurence.

Stopnja potencialne konkurence je odvisna od možnosti vstopa novih operaterjev na trg, oziroma možnosti, da obstoječi operaterji na trgu pričnejo nuditi enake storitve in pričnejo s tem na predmetnem trgu konkurirati obstoječim ponudnikom. Grožnja vstopa potencialnega

konkurenta, ki je lahko bodisi nov vstopnik na predmetni upoštevni trg, bodisi obstoječi ponudnik, ki bi na predmetnem upoštevnom trgu pričel ponujati enakovredne storitve, lahko prepreči obstoječim operaterjem na relevantnem upoštevnom trgu, da bi zaradi svoje pomembne tržne moči dvignili cene storitev nad konkurenčni nivo, ali drugače omejevali dostopnost storitev. V tem primeru deluje grožnja potencialne konkurence tako, da slabi, oziroma celo izniči možnosti ohranjanja visokih cen in omejevanja storitev, ki bi bile sicer uveljavljene na manj konkurenčnem trgu.

V kolikor na določenem upoštevnom trgu obstajajo visoke in stalne vstopne ovire, je vpliv potencialne konkurence zelo oslavljen, ali pa ga celo ni. Zato je v primeru obstoja visokih in nepremostljivih ovir treba te znižati, oziroma odstraniti, saj bi v nasprotnem primeru ohranjanje stanja, ko predhodna (*ex-ante*) regulacija ob prisotnosti teh okoliščin ne bi bila prisotna, to lahko vodilo v zaprtje trga in izločitev konkurenčnih operaterjev (t.i. *foreclosure*), kar bi se posledično odrazilo v zmanjševanju konkurence. Vstopne ovire se na nekonkurenčnih trgih lahko znižajo s predhodno regulacijo oziroma z naložitvijo regulatornih ukrepov operaterju s pomembno tržno močjo, katerih učinek je postopno približevanje učinkoviti konkurenci v določenem časovnem okviru.

Morebitni vstop na trg, bodisi da nov ponudnik vstopa na dolgi rok, bodisi za krajši čas, je en izmed glavnih pritiskov potencialnih konkurentov na obstoječe podjetje. Možnost vstopa na trg se zmanjša s postavljanjem ovir za vstop. Na splošno je mogoče ugotoviti, da so ovire za vstop na trg ključnega pomena, saj so predpostavka za dolgoročno odsotnost učinkovite konkurence na trgu. Vstopne ovire obstajajo tudi, kadar so za prodor na določen trg potrebne velike naložbe in načrtovanje zmogljivosti v daljšem časovnem obdobju, da bi bile donosne.

Ovire za vstop na upoštevni trg so dejavnik, ki onemogočajo ali postavljajo na slabše mesto morebitne nove ponudnike na upoštevnom trgu. Novi ponudniki se ob vstopu na trg srečujejo z ovirami, ki jih za uveljavljene ponudnike, ki na trgu delujejo dlje časa, ali so celo vanj vstopili prvi, ni. Ovire za vstop na trg so lahko pravne oz. regulatorne, strukturne in strateške. Ovire za vstop na upoštevni trg so relevantno merilo določanja pomembne tržne moči.

Pravne oz. regulativne ovire so lahko posledica varovanja pravnega reda.

Strukturne ovire obstajajo, če pri danem povpraševanju stanje tehnologije in obstoječa struktura stroškov povzročata asimetrične pogoje med prvim vstopnikom (monopolistom) in operaterji, ki želijo vstopiti na trg ali pa so že vstopili v kasnejši fazi.

Operater, ki želi vstopiti na trg s ponudbo komutiranega tranzita mora imeti vzpostavljene direktne medomrežne povezave z drugimi operaterji. V primeru, da želi ta operater ponuditi storitev tranzita na širšem ozemlju Republike Slovenije, pa mora biti z omrežjem prisoten in omogočati točke za vstop v omrežje in vzpostavitev medomrežnih povezav na tem območju. Pri tem operater lahko postavi svoje lastno elektronsko komunikacijsko omrežje, ali pa na medoperaterskem trgu pod reguliranimi ali komercialnimi pogoji najame ustrezne zmogljivosti pri operaterjih z razpoložljivo fiksno infrastrukturo. V primeru gradnje lastnega fiksnega omrežja pa so operaterji dejansko soočeni z znatnimi pravnimi oz. regulatornimi in strukturnimi ovirami, ki jim otežujejo vstop na trg.

Agencija ugotavlja, da bi vstop na upoštevni trg »Tranzitne storitve v javnem fiksnem telefonskem omrežju (medoperaterski trg)« v primeru gradnje lastnega fiksnega omrežja zahteval znatne investicije v postavitve komutacijskih centrov in medomrežnih povezav, pretežno kot potopljene stroške oziroma stroške, ki ne bodo povrnjeni pri izstopu iz trga. Potopljeni stroški so stroški, katere plača operater ob vstopu na trg, in se ob njegovem morebitnem izstopu ne povrnejo. Kolikor višja je verjetnost, da potencialni vstopajoči operater stroškov investicij, ki so potrebne za njegov vstop in delovanje na zadevnem

upoštevni trg ne bo mogel pokriti s poslovanjem, relativno večja je tržna moč in asimetrija med obstoječim operaterjem in potencialnim operaterjem, ki vstopa na trg.

V praksi pa je operater, ki je na trgu poleg bivšega monopolista ponudil storitev komutiranega tranzita, ponudil tega preko najetih zmogljivosti pri drugih operaterjih, ki jih sicer primarno uporablja za zagotavljanje storitev zaključevanja in posredovanja klicev ter širokopasovnega dostopa do interneta (vključno z IP televizijo) svojim lastnim končnim uporabnikom. Navedeno vstopajočim operaterjem na trg tranzita klicev omogoča ponujanje primerljive storitve z enakovredno pokritostjo pri čimer lahko znatno znižajo vstopne stroške in s tem posredno ovire za vstop na trg.

Strateške ovire se kažejo predvsem v visoki ceni dostopa do javnega telefonskega omrežja in tranzitnih storitev v javnem fiksnem telefonskem omrežju, kar predstavlja dodatno oviro pri vstopu potencialnega konkurenta na upoštevni trg. Alternativni operater je lahko v času gradnje svojega lastnega elektronskega komunikacijskega omrežja pa vse do vzpostavitve celotnega omrežja odvisen od dostopa do elektronskega komunikacijskega omrežja (kar vključuje tudi tranzitne storitve v javnem fiksnem telefonskem omrežju) drugega operaterja. V tem primeru lahko alternativni operater le tako v prehodnem obdobju ponuja elektronske komunikacijske storitve, saj delno uporablja lastno elektronsko komunikacijsko omrežje, delno pa se poslužuje elektronskega komunikacijskega omrežja drugega operaterja. Strateške ovire operaterja se lahko kažejo na način, da ta ovira pridobitev dostopa do elektronskega komunikacijskega omrežja alternativnemu operaterju bodisi s postavljanjem visokih cen bodisi z oviranjem sklepanja sporazumov o dostopu do javnega telefonskega omrežja na fiksni lokaciji. Agencija ugotavlja, da na trgu obstajajo regulirani medoperaterski produkti in konkurenčna ponudba drugih operaterjev preko katerih lahko novi vstopnik ponudi storitve tranzita klicev, kar nakazuje da strateške ovire, ne obstajajo oziroma so zelo omejene.

Agencija v skladu z navedenim ugotavlja, da na predmetnem upoštevni trg ne obstajajo znatne ovire za širitev za obstoječe operaterje oziroma vstopne ovire za potencialne nove vstopnike. Operaterji imajo namreč tudi v primeru, da želijo ponuditi storitev tranzita na trgu na razpolago rešitve, ki jim omogočajo vstop na trg brez nepremostljivih vstopnih ovir. Agencija na podlagi navedenega zaključuje, da tudi ta podkriterij kaže na to, da se trg nagiba k učinkoviti konkurenci.

5.2 Zaključek preizkusa treh meril o primernosti predhodne regulacije upoštevne trga

Agencija je v skladu z drugim odstavkom 99. člena ZEKom-1 opravila preizkus treh meril, s katerim je ugotavljala, ali upoštevni trg »Tranzitne storitve v javnem fiksnem telefonskem omrežju (medoperaterski trg)«, ki je po Priporočilu Evropske komisije iz leta 2003 definiran kot upoštevni trg 10, ustreza merilom za predhodno (*ex-ante*) regulacijo.

Merila testa treh kriterijev so kumulativne narave in tako že neizpolnitev enega izmed njih pomeni, da trg ne more biti predmet predhodnega (*ex-ante*) urejanja. Agencija je najprej opravila preizkus drugega merila - struktura trga, ki se nagiba k neučinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru. Pri preverjanju navedenega merila je agencija ugotovila, da na predmetnem upoštevni trg na podlagi prerazporejanja analiziranih tržnih deležev, cenovnih trendov, obstoja potencialne konkurence, možnosti podvojevanja infrastrukture, raznolikosti storitev in produktov ter ovir za širitev ni pokazateljev, ki bi potrdili, da se slednji v ustreznem časovnem obdobju ne nagiba k učinkoviti konkurenci, temveč je obravnava navedenih podkriterijev pokazala na obstoj učinkovite konkurence. Glede na to, da je agencija v predmetni analizi ugotovila, da se struktura upoštevne trga »Tranzitne storitve v

javnem fiksnem telefonskem omrežju (medoperaterski trg)« nagiba k učinkoviti konkurenci, v nadaljevanju ni ugotavljala izpolnitve ostalih dveh kriterijev. Agencija je poleg tega v okviru ugotavljanja, ali se struktura trga nagiba k učinkoviti konkurenci v ustreznem časovnem okviru deloma že ugotavila izpolnitev posameznih podkriterijev, ki se uporabljajo tudi za ugotavljanje izpolnitve kriterija prisotnosti visokih in stalnih vstopnih ovir, kar še dodatno kaže na to, da pogoji za nadaljnjo predhodno urejanje predmetnega upoštevnega trga niso podani.

Skladno z vsem navedenim agencija v nadaljevanju tako ni ugotavljala izpolnitve ostalih dveh meril iz testa treh kriterijev - prisotnost visokih in stalnih vstopnih ovir strukturne, pravne ali regulativne narave in obstoj dejstva, da konkurenčna zakonodaja ne zadostuje za ustrezne odziv trga, saj tudi morebitna ugotovitev, da kriterija sta izpolnjena, ne bi spremenila ugotovitve, da predmetni upoštevni trg ni več primeren za predhodno urejanje v skladu z ZEKom-1.

Agencija tako na podlagi preizkusa treh meril ugotavlja, da upoštevnega trga »Tranzitne storitve v javnem fiksnem telefonskem omrežju (medoperaterski trg)« ni več mogoče predhodno (*ex-ante*) urejati, saj nujni pogoji za tovrstno regulacijo niso več izpolnjeni.

Kazalo slik

Slika 1: <i>Delež prometa komutiranega tranzita glede na skupno zaključen promet v omrežjih operaterjev v RS</i>	22
Slika 2: <i>Gibanje celotnega prometa komutiranega tranzita</i>	23
Slika 3: <i>Delež operaterjev komutiranega tranzita glede na promet</i>	23
Slika 4: <i>Delež prihodkov komutiranega tranzita glede na prihodke od skupno zaključenega prometa v omrežjih operaterjev v RS</i>	24
Slika 5: <i>Gibanje celotnih prihodkov komutiranega tranzita</i>	25
Slika 6: <i>Delež operaterjev komutiranega tranzita glede na prihodke</i>	25

Kazalo tabel

Tabela 1: <i>Seznam operaterjev, ki so registrirani za eno ali več izmed naslednjih storitev: govorne storitve v javnem mobilnem omrežju, mednarodne javno dostopne telefonske storitve na fiksni lokaciji, nacionalne javno dostopne telefonske storitve na fiksni lokaciji, storitve posredovanja ali usmerjanja mednarodnega prometa in storitve posredovanja ali usmerjanja nacionalnega prometa</i>	9
Tabela 2: <i>Seznam operaterjev, ki ponujajo tranzit klicev na fiksni lokaciji</i>	10